

ÖNKÉNTESSEG MAGYARORSZÁGON

2023

GYORSJELENTÉS

Önkéntesség Magyarországon 2023

Készítette a Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány

Szerkesztette:

Gyorgyovich Miklós

A jelentés szerzői:

Gyorgyovich Miklós (kutatásvezető)

Vas Éva

A kutatás előkészítésében és az adatfeldolgozás során közreműködtek a Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány Társadalmi Folyamatok Kutatóintézet, valamint a Piac- és Közvélemény-kutatási Igazgatóság alábbi tagjai:

Bartha Zsanett

Bornemissza Krisztina

Bukovics Babett

Kovács Szilvia

Nagy Krisztián Alex

Ónadi Olivér

Szikora Rebeka

Szilágyi Petra

© Önkéntesség Magyarországon 2023

© Századvég Kiadó, 2025

Felelős kiadó: Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány

Olvasószerkesztő: Bobály Ilona

Tördelés: Fodor Gábor

TARTALOMJEGYZÉK

- 3** Köszöntő
- 4** Legfőbb eredmények
- 5** A kutatásról
- 6** A magyarországi felnőtt korú önkéntesek
számaránya és becsült létszáma
- 13** Az önkéntességgel kapcsolatos képzettársítások
- 15** A hazai önkéntes tevékenységek jellemzői
- 27** Az önkéntességgel szembeni attitűdök
- 36** Az önkéntesség fejlesztése
- 38** Az önkéntességtől való távolmaradás okai
- 40** Az iskolai közösségi szolgálat
társadalmi megítélése
- 43** Adományozás
- 44** Módszertani háttér

KÖSZÖNTŐ

Tisztelt Olvasó!

„1 százalék GDP, 100 százalék szeretet” – talán ez fejezi ki legjobban az önkéntesség valódi lényegét. Bár az önkéntes tevékenységek gazdasági súlya csak töredéke a GDP-nek, mégis olyan összetartó erőt jelentenek a társadalomban, amely semmi mással nem pótolható. Az érték nem pusztán számokban mérhető, hanem azoknak az embereknek a cselekedeteiben, akik időt, energiát és figyelmet fordítanak másokra. De önkéntesnek lenni nem csupán cselekvés, hanem kiállás egy emberibb világ mellett. Az önkéntesek nem láthatatlan hősök, hanem életünk csendes alakítói, jelenlétük sokszor észrevétlen, de hatásuk annál jelentősebb.

Ez a kutatási jelentés átfogó képet ad a hazai önkéntesség jelenlegi állapotáról. Bemutatja az elmúlt öt év változásait, és kitekintést nyújt a jövőben rejlő lehetőségekre is. A Nemzeti Önkéntes Stratégia szellemében készült tanulmány 2000 fő részvételével, kérdőíves kutatások, interjúk és fókuszcsoportos beszélgetések révén tárta fel a lakosság önkéntességhez fűződő viszonyát.

A vizsgálat célja az volt, hogy feltérképezze, miként gondolkodnak a magyar emberek az önkéntes munkáról, és milyen formában vesznek részt benne. Ezen felül részletesen foglalkozik a munkahelyi önkéntesség és az

adományozás kérdéskörével, valamint azokkal a tervekkel, amelyek a megkérdezettek a jövőre nézve fogalmazták meg. Külön hangsúlyt kapnak az önkéntesek arányának alakulására vonatkozó adatok, a virtuális önkéntesség egyre gyakoribb formái, valamint azok a területek, ahol további fejlődés lehetséges. A kutatás kitér az iskolai közösségi szolgálattal kapcsolatos társadalmi attitűdökre is, valamint azokra az okokra, amelyek sokakat visszatartanak az önkéntes szerepvállalástól.

Fontos kiemelni a szakképzéshez kapcsolódó jószolgálati tevékenységek szerepét is, amelyek egyre meghatározóbbá válnak a hazai önkéntesség rendszerében. A fiatalok ilyen formában való bevonása nemcsak társadalmilag értékes, hanem személyes és szakmai fejlődésük szempontjából is kulcsfontosságú. A tanulóévek alatt végzett önkéntes munka segít abban, hogy az önzetlenség és a felelősségvállalás természetes részévé váljon az életpályának.

A kutatás eredményei több szempontból is biztató képet mutatnak. Az önkéntesek aránya 2018-hoz képest nőtt: ma már minden harmadik felnőtt végzett valamilyen önkéntes tevékenységet. A rendszeres – legalább havi egy – önkénteskedés is egyre gyakoribb, jelenleg több mint 1,3 millióan teszik ezt ilyen formában. Emellett megfigyelhető a virtuális önkéntesség térnyerése

is: az önkéntesek mintegy ötöde online keretek között segít másoknak. Külön kiemelendő, hogy a megkérdezettek kétharmada a jövőben is szívesen bekapcsolódna hasonló tevékenységekbe.

Bizakodva látjuk, hogy az önkéntesség a munka világában is egyre nagyobb teret nyer. Jelenleg a dolgozók több mint harmadának van lehetősége arra, hogy a munkahelye által kínált önkéntes programokban részt vegyen, és kétharmaduk már élt is ezzel a lehetőséggel.

Ez a gyorsjelentés nemcsak adatokat és tendenciákat mutat be, hanem segít pontosabban értelmezni magát az önkéntesség fogalmát is. A kutatás eredményei értékes támpontot adhatnak azoknak a döntéshozóknak, szakmai és civil szereplőknek, akik a jövőben szeretnék tovább erősíteni az önkéntesség társadalmi bázisát.

Bízom abban, hogy a jelentésben szereplő megállapítások hozzájárulnak az önkéntes munka megbecsülésének növekedéséhez. Céломnak tartom, hogy minél többen megtapasztalják, hogyan válhat ez az „1 százalék” GDP valódi, kézzelfogható szeretetté – és hogy egyre többen érezzék úgy, érdemes részesévé válni ennek a semmi mással nem pótolható, értékteremtő tevékenységnek.

Varga-Bajusz Veronika
államtitkár, Kulturális és Innovációs Minisztérium

LEGFŐBB EREDMÉNYEK

- Az önkéntesek aránya a felnőtt népességben 2018 és 2023 között 27,4 százalékról 30,4 százalékra nőtt, ez megközelítőleg 2 millió 406 ezer önkéntest jelent.
- A jelenleg nem aktív, de korábbi önkéntestapasztalattal rendelkezők aránya 36 százalék a felnőtt társadalomban.
- Az aktív önkéntesek átlagéletkora 47 év.
- Az aktív önkéntesek körében a két nem aránya kiegyenlítődni látszik, felülreprezentáltak továbbá az érettségizettek és felsőfokú végzettségűek, a kisebb városokban és községekben, illetve a keleti országrészben élők.
- Az önkéntesek között a 2013-as 33 és a 2018-as 45 százalék után 2023-ban 55 százalékra nőtt a legalább havonta vagy sűrűbben önkéntességet vállalók aránya.
- A legalább havonta önkénteskedők száma immár több mint 1,3 millió fő.
- A mintába került önkéntesek összesen 25 620 napot önkénteskedtek. Egy önkéntes átlagosan 44 napon kezdett bele valamilyen önkéntes tevékenységbe.
- A leggyakoribb önkéntes tevékenységek közé tartozik a szemétszedés, a gyermekek segítése, a betegápolás és az idősgondozás.
- Az önkéntesek több mint harmada kizárólag informális, azaz magán-, több mint negyedük kizárólag formális, azaz szervezeti keretek között végez önkéntességet, bő harmaduk pedig formálisan és informálisan is.
- Az önkéntesek ötöde virtuális önkéntességet is végez.
- A gazdaságilag aktív válaszadók 34,6 százalékának munkahelyén elérhető az önkéntesség lehetősége, míg 2018-ban 9,7 százalék volt ez az arány. A dolgozók 23,9 százaléka önkénteskedett is munkahelye szervezésében.
- Az önkéntesség mögött álló leggyakoribb belső motiváció az együttérzés és a saját belső indíttatás. A külső motivációk között a személyes meghívás és a korábban végzett tevékenységekhez való visszatérés a legjellemzőbb.
- A jövőbeni önkéntességet tervezők aránya 62,2 százalék a teljes felnőtt lakosság körében. Ők főleg környezet- és állatvédelmi, szociális, egészségügyi és oktatási feladatokat látnának el.
- Az önkéntességet nem vállalók legfőbb indoka többek közt az idő és a személyes felkérés hiánya.
- Öt év alatt 66,9-ről 78,3 százalékra nőtt az iskolai közösségi szolgálat bevezetésével egyetértők köre.
- Az iskolai közösségi szolgálatot teljesítő válaszadók negyedénél a közösségi szolgálat szerepet játszott a későbbi önkéntes tevékenység megkezdésében.

A KUTATÁSRÓL

A Nemzeti Önkéntes Stratégia 2012–2020 iránymutatásai szerint ötvenként országos, reprezentatív vizsgálatot szükséges végezni Magyarországon az önkéntesség helyzetéről. Bár a stratégia érvényessége 2020-ban lejárt, új változatának elfogadásáig a kutatás lebonyolítása indokolt maradt, továbbá a stratégia által meghatározott célindikátorok relevanciája is fennáll. A stratégia által előírt korábbi felméréseket 2013-ban és 2018-ban a Századvég Alapítvány végezte, melyek során folyamatosan hangsúlyt fektettünk az önkéntesek demográfiai profiljának, attitűdjeinek és tapasztalatainak bemutatására. A 2023-as kutatás célja a folytonosság biztosítása mellett egyrészt az volt, hogy vizsgálja és bemutassa a magyar lakosság viszonyulását és asszociációit az önkéntességhez, továbbá feltárja az önkéntes tevékenységek területi elterjedtségét, intenzitását, jellegét és motivációit a Covid19-világjárvány után. Emellett kitért a munkahelyi önkéntesség, az adományozás, illetve az önkéntességre vonatkozó jövőbeli tervek elemzésére is. Ezen túlmenően a legutóbbi hullámban nemzetközi viszonylatban is egyedülálló módon külön hangsúlyt helyeztünk a különböző definíciós lehatárolások mentén megfigyelhető önkéntesarányra, érintettük az önkéntesidentitás és a virtuális önkéntesség megjelenési formá-

it, valamint a fejlesztendő területeket. Továbbá vizsgáltuk az önkéntességhez kapcsolódó iskolai közösségi szolgálattal kapcsolatos társadalmi attitűdöket. Végül az inaktívak körében feltártuk az önkéntes tevékenységtől való távolmaradás okait.

A kvantitatív adatfelvétel mellett a kutatás célja volt az önkéntességgel foglalkozó szervezetek és szakemberek tapasztalatainak összegzése, a toborzás és bevonás nehézségeinek feltárása, valamint az önkéntes tevékenységek társadalmi hatásainak számbavétele, amelyhez interjúk formát alkalmaztunk összesen tíz szervezeti képviselő és négy önkéntességkutató megszólításával. Ezenkívül hat fókuszcsoportos beszélgetést folytattuk önkéntesekkel, akikkel a tevékenység során szerzett

benyomásaikról és tapasztalataikról beszélgettünk. Továbbá két fókuszcsoporton iskolai közösségi szolgálatot végző és végzett diákokat szólítottunk meg, feltárva a program sikerességét és potenciális fejlesztési irányait.

Gyorsjelentésünk – műfajából is adódóan – alapvetően a kérdőív sokasági adatainak bemutatására szorítkozik, az eredményeket kiegészítve a legfőbb demográfiai változókkal történő rövid összevetésekkel.

A részletesebb kvantitatív eredményeket, valamint a szervezetvezetői, szakértői interjúk és az önkéntesekkel, illetve az iskolai közösségi szolgálatot végzőkkel készült fókuszcsoportok részletesebb összefoglalását a gyorsjelentést követő tanulmánykötetben adjuk közre.

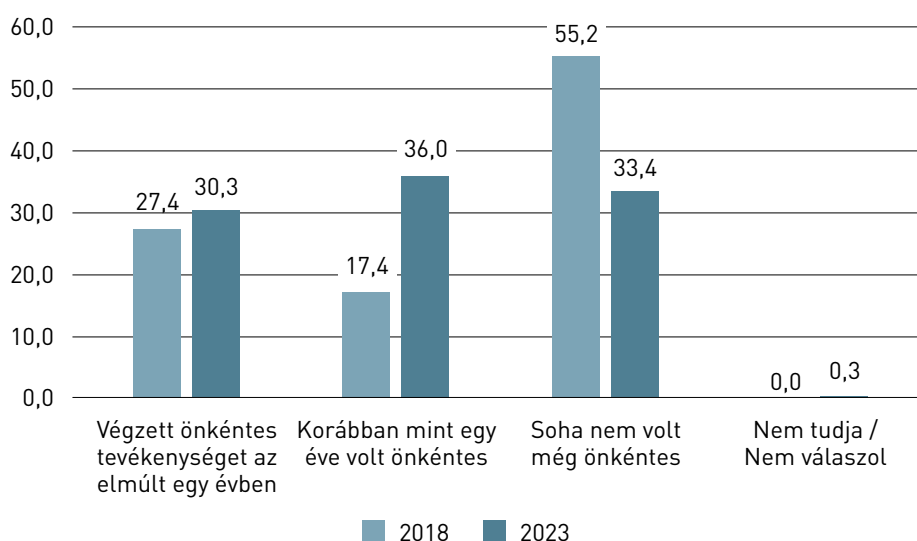

A MAGYARORSZÁGI FELNŐTT KORÚ ÖNKÉNTESOK SZÁMARÁNYA ÉS BECSÜLT LÉTSZÁMA

A 2023-as, magyarországi felnőtt korú népességet érintő kutatásban – ahogyan a 2013-as és 2018-as adatfelvételek alkalmával is történt, a Nemzeti Önkéntes Stratégiával összhangban – az önkéntesség fogalma alatt olyan tevékenységet értettünk, amit „a személy szabad akaratából, egyéni választása és motivációja alapján, a pénzügyi haszonszerzés szándéka nélkül végez más személy, személyek vagy a közösség javát szolgálva”. Abban az esetben, ha ezen feltételek teljesülését a válaszadó felismerte saját tevékenységeiben, önkéntes személynek tekintettük felmérésünk során. Ez alapján elmondható, hogy 2023-ban a magyar felnőtt lakosság közel egyharmada, vagyis 30,4 százaléka, megközelítőleg tehát 2 millió 406 ezer fő¹ jelezte, hogy végzett önkéntes tevékenységet a kérdezést megelőző 12 hónap során. Ez jelentős növekedés, tekintve, hogy 2018-ban ugyanezek aránya 27,4 százalék volt, létszámuk pedig – egy közel 150 ezerrel több felnőttet számláló Magyarországon – 2 millió 209 ezer fő volt öt évvel korábban.

Növekedést mutat azok száma is, akik a felmérést megelőző évben ugyan már nem, de a definíció hallatán úgy ítélték meg, hogy ko-

1. ábra | Az önkéntesek számarányának megoszlása 2018 és 2023 őszén (%)²

¹ A 2023. január 1-jei felnőtt lakosság létszámához arányosítva.

² Az ábrák és a táblázat forrása: Századvég, saját szerkesztés.

rábban részt vettek önkéntes tevékenységben. Ez a magyar felnőtt lakosság további bő harmadára, 36,1 százalékára volt igaz, tehát a 2023-as felnőtt népesség megközelítőleg 2 millió 857 ezer tagjára, akik egy része korábbi tapasztalatai alapján feltételezhetően hamarabb vonható be újra az önkéntességbe, mint azok, akik sosem végeztek – NÖS-definíció szerinti – önkéntességet. Összességében tehát a magyar felnőtt lakosság 66,5 százaléka rendelkezik régebbi vagy frissebb tapasztalatokkal.

Definíciós lehatárolási kísérletek

Az önkéntes tevékenységnek máig nincs – szakirodalmi és elérhető

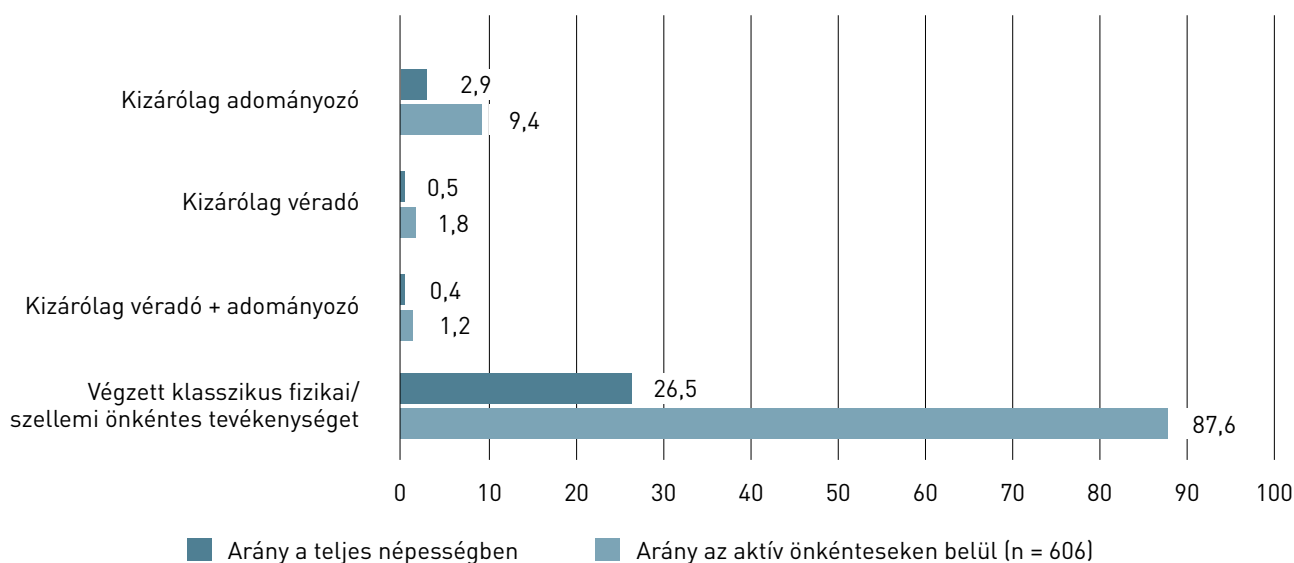
kutatások szintjén sem – konszenzusos meghatározása. Vélhetően részben ebből is fakadhat, hogy a megkérdezettek is más-más tevékenységet tartanak idevonatkoztathatónak, ami miatt olyan elemek is bekerülhetnek az egyének értelmezésébe, amik nem feltétlenül vannak átfedésben a NÖS-fogalom meghatározás kialakítása-kor felmerült szándékokban.

Ennek ellenőrzésére néhány további kérdés segítségével igyekeztünk körvonalazni, hogy a válaszadók valójában mit is értenek önkéntesség alatt. Elsőként arról kellett beszámolniuk az aktív önkénteseknek, hogy milyen tevékenységeket is végeznek. A NÖS-definíciót

szigorú értelemben véve kizárólag valamely fizikai és/vagy szellemi munka, tevékenység, besegítés tekinthető önkéntességnek. Korábbi hazai kutatások alapján³ éltünk azonban a gyanúval, hogy többen a véradást, illetve a pénzügyi és/vagy tárgyi adományozást is ide fogják még sorolni, hiszen ezek valóban önzetlen segítségnyújtási formák, ám szigorúan értelmezve nem tekinthetők önkéntes aktivitásnak, így tehát tételesen is rákérdeztünk ezekre.

Az elmúlt egy évben aktív önkéntesek túlnyomó többsége, 87,6 százaléka végrehajtott valamilyen fizikai vagy szellemi munkát (is), tehát aktivitása beleillik a „szí-

2. ábra | Önkéntes tevékenységei, amelyek miatt igennel válaszolt az előbbi kérdésre, mit tartalmaztak az alábbiak közül? (%)

3 Vö. Czike Klára – Kuti Éva 2006: *Lakossági adományok és önkéntes tevékenység*. Budapest, Önkéntes Központ Alapítvány.

gorúbb” sémába. Ez természetesen nem zárja ki sem a véradást, sem az adakozást,⁴ mindazonáltal jól látszik, hogy 12,4 százalékuk kizárólag véradási és/vagy adományozási tevékenysége miatt sorolta magát az önkéntesek körébe az ábrán látható megoszlás szerint. Ilyen értelemben a felnőtt társadalomban a klasszikus önkéntességnek tekintett fizikai vagy szellemi munkát végzők aránya „mindössze” 26,5 százalék, ami ugyan elsőre kevesebbnek hat, mint az öt évvel ezelőtti arány, de ezt a kitévőt sem az ezt megelőző két hullám, sem más hazai, sem nemzetközi felmérések kérdőívei nem veszik számításba, amelyek vélhetően hasonló eredményekkel szolgáltak volna.

Az általunk megadott fogalom meghatározás két fontos eleme volt a tevékenység fizetetlen, ellenszolgáltatás nélküli jellege, illetve az önként, szabad akaratból történő elhatározás. A következő kérdések során ezen feltételek teljesülését szintén megvizsgáltuk.

Az adatfelvételt megelőző egy éven belül aktív önkéntesek 21,1 százaléka kapott már pénzügyi térítést a személyes költségeinek fedezésére, utazásra vagy étkezésre. A jelenség megítélése természetesen határmezsgyén mozog, tekintve, hogy itt még nem keletkezik bevétel, mindössze azt

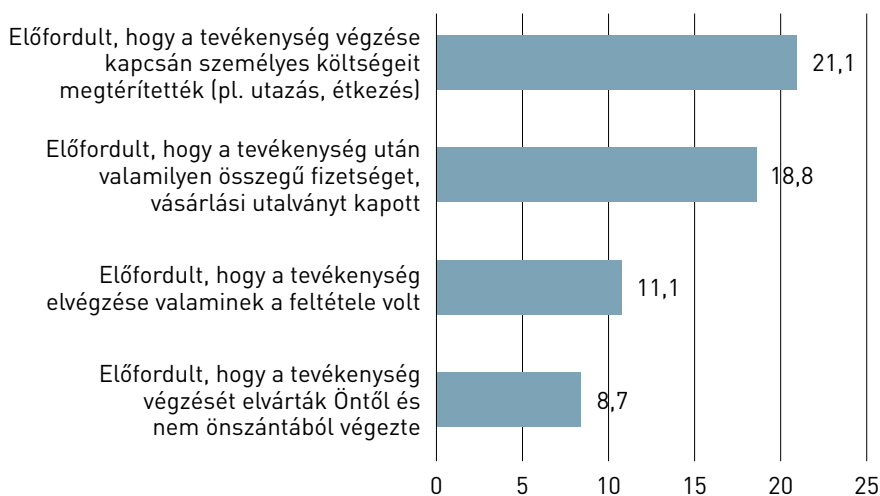
teszi lehetővé, hogy az önkéntesek kizárólag szellemi vagy fizikai képességeiket ajánlják fel, és ennek ne legyen akadálya az anyagi helyzet, így ezen arány ismerete inkább a jelenség meglétére és mértékére mutat rá.

Mindemellett 18,8 százalékuk úgy (is) nyilatkozott, hogy egyes önkéntes tevékenységéért valamilyen összegű fizetséget vagy vásárlási utalványt kapott cserébe. Utóbbi a véradásnál valóban gyakori: a véradók 52 százaléka jelezte is, hogy esetében előfordult ilyen, azonban a klasszikus önkéntes tevékenységet végzők 17,9 százalékára is igaz ez. Mindazonáltal a megkérdezett önkéntesek többségénél teljesült

a teljes ellenszolgáltatás nélküli tevékenység.

Végül két kérdésben a szabad akarat hiányát vettük górcső alá, amit a tevékenység feltételhez kötése fémjelezhet. Egyfajta külső nyomást a tevékenységre az aktív önkéntesek 8,7 százaléka élt meg, amikor is úgy ítélték meg, hogy azt nem saját döntésükből, hanem valamilyen külső elvárásra reagálva végezték el. Mellettük 11,1 százalék jelezte, hogy a munka elvégzése valami számukra elérendő cél teljesülésének az előfeltétele volt. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy ebbe a csoportba szinte kizárólag, 96 százalékban olyanok tartoznak, akik jelenleg végeznek iskolai kö-

3. ábra | Az önkéntes tevékenységekre, amelyek miatt igennel válaszolt az előbbi kérdésre, melyik állítás igaz az alábbiak közül? [aktív önkéntesek, %]⁵

4 A magukat aktívnak mondó önkéntesek több mint fele, 56 százaléka a pénzügyi vagy tárgyi adományozást (is) megjelölte, 21,6 százalékuk pedig vért (is) adott.

5 Mivel a kérdésre több válasz is adható, ezért a válaszok összesített aránya eltérhet a 100 százaléktól.

zösségi szolgálatot, vagy már túl vannak rajta. Ők tehát azok, akik az IKSZ-t is egyfajta „kötelező önkéntességként” értelmezték, de a kérdőívünk alapján egyáltalán nem zárható ki, hogy ne végeznének valódi önkéntességet is emellett, pusztán volt olyan aspektusa valamely tevékenységüknek, amely mögött, úgy érzékelték, feltételrendszer állt.

Nem kétséges, hogy a véradás és az adományozás mögött általában ugyanaz az altruista vagy filantróp hozzáállás húzódik meg, mint az önkéntesség hátterében, továbbá a költségtérítés vagy egy jelképes összeg, utalvány felajánlása, esetleg a külső nyomásgyakorlás sem feltétlenül csorbítja az (önkéntes) tevékenység hasznosságát, hatékonyságát. Látni kell azonban, hogy akik az előbbi distinkciók mellett kvázi „tisztán” önkéntesnek tekinthetők, az aktív önkénteseknek mindössze 47 százalékát teszik ki, tehát a teljes felnőtt társadalom 14,3 százalékáról mondható el, hogy olyan önkéntes aktivitást fejtett ki a kérdezést megelőző egy év során, amely minden esetben mentes volt anyagi ellenszolgáltatástól, továbbá minden értelemben önként, szabad elhatározásból született döntésből fakadt. Amennyiben pedig a költségtérítést még elfogadhatónak tekintjük, úgy 17,9 százalékos arányról beszélhetünk.

Mindazonáltal az előbbi kitételek kiemelése mellett – egyfelől

etikai okokból, másfelől a hazai és nemzetközi trendekkel való összehasonlíthatóság érdekében – jelen kutatási jelentés további részében önkéntesnek tekintjük mindazokat, akik az egyértelmű NŐS-konceptualizáció hallatán magukat mégis önkéntesnek tekintették. Ennek oka az is, hogy az előbbi kérdésekkel pusztán azt mértük, hogy önkéntes tevékenységük során előfordultak-e az előbbiek, arról azonban nincs szó, hogy ezen önkéntesek minden tevékenységére igazak lennének az előbbiek.

A magyarországi felnőtt korú önkéntesek szociodemográfiai jellemzői

Általában az aktív, az egykor aktív és az önkéntestapasztalattal nem rendelkezők megoszlása el-eltér

a különféle szociodemográfiai változók mentén, így az alábbiakban áttekintjük az önkéntességhez különbözőképpen viszonyuló legfontosabb jellemzőik mentén történő megoszlását.

A korábbi kutatások az önkéntességben általában a nők felülreprezentáltságát mutatták, ugyanakkor a nemi megoszlás tekintetében a 2018-as adatokhoz viszonyítva egy kiegyenlítődés figyelhető meg, mivel a két nem aránya jelenleg szinte egyenlő az aktívan tevékenykedő és az egykori önkéntesek körében.

Az aktív és immár inaktív önkéntesek átlagéletkora szinte megegyezik az öt évvel korábbi mintában mértekkel. Előbbiek átlagosan 47, utóbbiak 50 évesek (amely adatok egy, illetve két korévevel magasabbak az öt évvel ko-

rábbiaknál). A nem önkéntesek körében átlagosan 54 évet mértünk, ami viszont már jelentős eltérést mutat a 2018-as 48-as átlagtól. További adalék, hogy az aktív önkéntesek között egyértelműen nőtt a 40–49 és 50–59 évesek jelenléte, míg a 30–39 éveseké stagnált, a két szélső korcsoportba tartozók (18–29, illetve 60 fölöttiek) aránya pedig némileg csökkent a többi korcsoportéhoz képest. Ez alapján könnyen azt mondhatnánk, hogy csökkent a fiatalok körében a tevékenység, ugyanakkor látni kell, hogy az immár inaktív, több mint egy éve nem tevékenykedők körében 11,5-ről 17,6 százalékra nőtt

a legfiatalabb korcsoport aránya, összességében tehát a legfiatalabbak körében még enyhén emelkedett is az önkéntes tapasztalattal rendelkezők hányada.

Az iskolai végzettséget nézve az aktív önkéntesek között immár kimagaslóan felülreprezentáltak az érettségizettek és a felsőfokú végzettségűek, ami mögött vélhetően két értelemben is markánsan megjelenik az IKSZ hatása: egyfelől – mint később látni fogjuk – többen valóban a közösségi szolgálat hatására kezdtek önkéntes tevékenységbe, másfelől azonban az önkéntesek egy kisebb hányada

vélhetően a szolgálat keretében végzett tevékenysége alapján sorolta magát az önkéntesek körébe. A kizárólag ötven óra szolgálat alapján bekerült „önkéntesek” kiszűrésére azonban itt nincs lehetőségünk, hiszen nincs kizárva, hogy más IKSZ-t végzők a szolgálat mellett, vagy előtte, esetleg utána valóban végeztek önkéntes tevékenységet.

Települési szinten továbbra is a kisebb városokban és községekben élők jelennek meg nagyobb számarányban az önkéntesek között, amit a kisebb lélekszámú településeken megjelenő hagyományos segítségnyújtás és közösségi ösz-

szefogás fontosságának hosszú távú fennmaradása is magyarázhat. Ugyanakkor látni kell, hogy kisebb átrendeződés történt az előző hullám óta, azaz éppen hibahatáron túl, de növekedett a fővárosi önkéntesek hányada, ugyanilyen kis mértékben csökkentve a falusiak arányát.

Régiós bontásban kiegyenlítődés figyelhető meg az öt évvel korábbi adatokhoz képest. Az önkéntesek relatív többsége még mindig Kelet-Magyarországon él, míg a 30-30 százalékot közelíti a közép- és nyugat-magyarországiak számaránya, ám míg ebből a nyugati országrészben élők hányada

stagnált, a közép- és kelet-magyarországiak aránya fél évtizede még 20, illetve 49 százalék volt.

A demográfiai és területi változók mellett további két, önbevalóson alapuló kérdésre tértünk ki. Az első a háztartás szubjektív anyagi helyzetét mérte, amiből úgy tűnik, immár inkább a magát tehetősebbnek tartó réteg sajátja az önkéntesség, tekintve, hogy leginkább azok vesznek részt ilyen tevékenységben, akik „beosztással jól kijönnek” vagy „nincsenek anyagi gondjaik”, míg az anyagi nehézségekkel küzdők csak elenyésző hányadát teszik ki az aktív önkénteseknek. Ezzel szemben

a korábbi hullámban főleg a magukat „középső” és „alsó közép” társadalmi csoportba sorolók jelentek meg körükben.⁶

Végül a Századvég 2020 óta használt új, vallásosságot mérő kérdéssel is bontottuk az önkéntesek csoportját.⁷ Eszerint a képlékeny vallásossággal jellemezhető körében volt a legmagasabb a jelenlegi és korábbi önkéntes tevékenységben való részvétel, ami közel 40 százalékot mutatott mindkét csoportban; a vallásos személyek 36 százaléka végzett önkéntességet a felvétel előtti egy évben, míg a vallástalanoknak csak negyedére volt jellemző ez.

6 2018-ban a kérdést szubjektív osztály-önbesorolással mértük, amely skálán az első végpont az alsó társadalmi réteg, ellentétben pedig a felső társadalmi réteg volt, ezt azonban a nagyon erős középre húzás jelensége miatt elhagytuk és a szubjektív anyagi helyzet indikátorát kezdtük használni.

7 Az instrumentum egy 7-es skálán méri a vallásosságot, amelyen az 1-es jelenti a nem vallásost, a 7-es a vallásost. Jelen esetben az 1 és 2-es választ adókat tekintettük nem vallásosnak, a 3, 4, 5-ös választ adókat képlékeny vallásosságúnak és a 6, 7-es választ adókat vallásosnak.

1. táblázat | Az önkéntesek, egykori önkéntesek és nem önkéntesek egyes szociodemográfiai változók szerinti megoszlása

		Volt önkéntes az elmúlt egy évben	Korábban mint egy éve volt önkéntes	Soha nem volt önkéntes
Nem	Férfi	49,8%	50,0%	42,4%
	Nő	50,2%	50,0%	57,6%
Életkor	Átlagos életkor	47 év	50 év	54 év
	18–29	16,8%	17,6%	13,2%
	30–39	18,2%	15,8%	13,2%
	40–49	24,3%	18,9%	16,9%
	50–59	18,2%	16,1%	15,0%
	60+	22,6%	31,5%	41,7%
Legmagasabb befejezett iskolai végzettség	Nyolc általános vagy alacsonyabb	14,3%	14,7%	33,0%
	Középfokú végzettség érettségi nélkül	18,8%	22,4%	24,3%
	Középfokú végzettség érettségivel	36,4%	36,4%	29,9%
	Felsőfokú végzettség (főiskolai vagy egyetemi diploma)	30,5%	26,5%	12,8%
Lakóhely	Budapest	15,0%	22,4%	16,3%
	Megyeszékhely	20,6%	20,7%	20,8%
	Város	33,8%	30,6%	32,2%
	Község	30,5%	26,4%	30,6%
Régió	Kelet-Magyarország	41,7%	37,2%	41,1%
	Közép-Magyarország	29,2%	34,3%	28,1%
	Nyugat-Magyarország	29,2%	28,5%	30,8%
Háztartás anyagi helyzete	Teljes jólétben élnek	10,1%	7,4%	5,9%
	Nincsenek megélhetési gondjaik	21,0%	19,2%	19,0%
	Beosztással jól kijönnek	40,7%	41,5%	35,5%
	Épphogy kijönnek a jövedelemből	21,5%	24,1%	26,0%
	Hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak	6,1%	6,6%	9,9%
	Nélkülözések között élnek	0,7%	1,3%	3,7%
Szubjektív vallásosság	Vallásos	36,0%	29,6%	36,4%
	Képlékeny vallásos	39,2%	44,1%	37,3%
	Vallástalan	24,7%	26,3%	26,4%

AZ ÖNKÉNTESSÉGGEL KAPCSOLATOS KÉPZETTÁRSÍTÁSOK

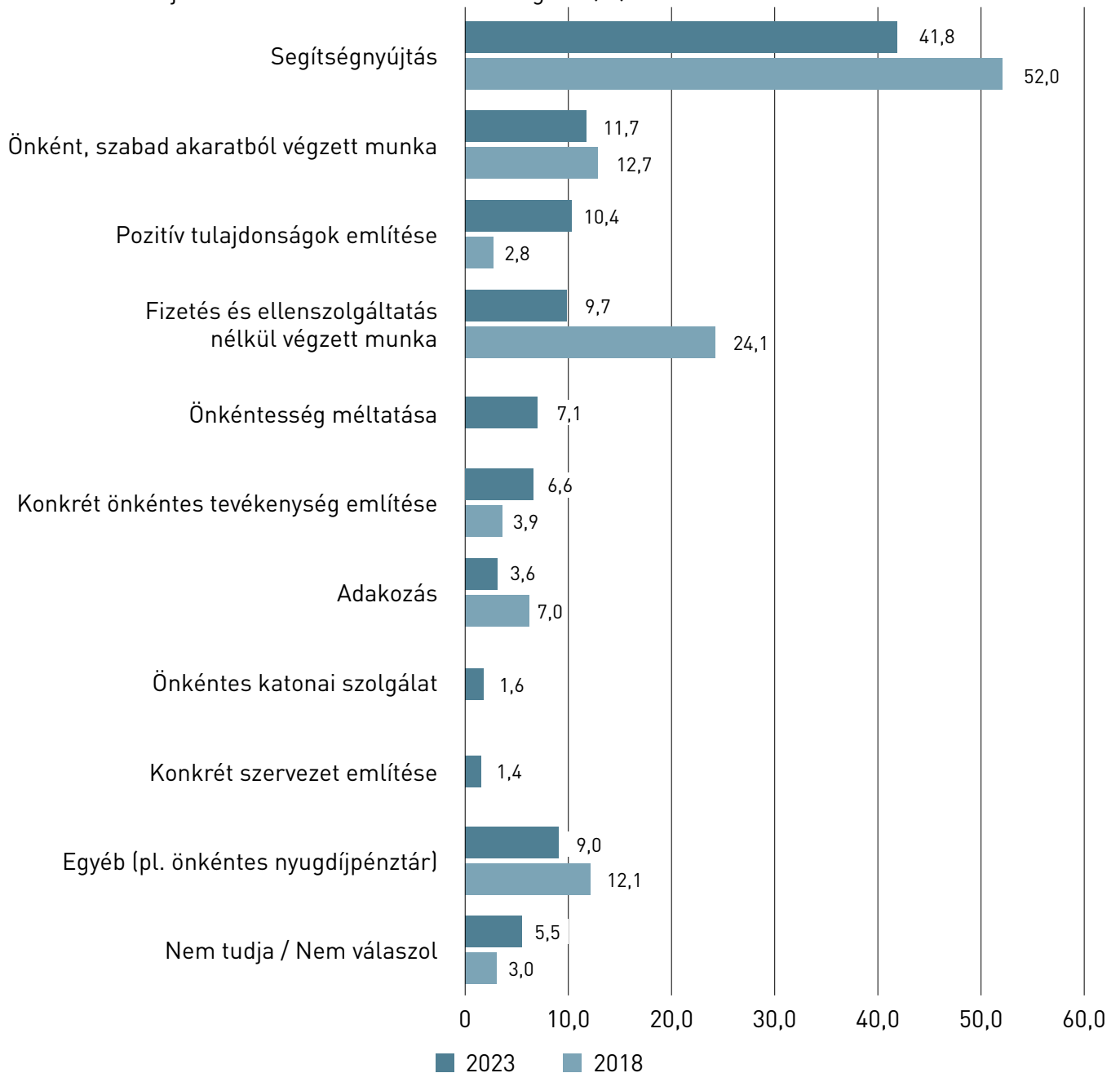
Mivel a Nemzeti Önkéntes Stratégia előirányozza, hogy a magyarországi felnőttek harmada ismerje az önkéntesség fogalmát, a 2013-as és 2018-as felmérésekhez hasonlóan nyitott kérdés formájában adtunk lehetőséget a válaszadóknak, hogy megfogalmazzák, mi mindent társítanak az „önkéntesség” fogalmához. Részben az előző hullám eredményeihez hasonló válaszok születtek, ugyanakkor a 2023-as adatok feldolgozása során több válaszkategóriát határoztunk meg, ami a legfrissebb eredmények differenciáltabb elemzését teszi lehetővé. A 2018-as tendencia folytatásaként most is a segítségnyújtás képét társították leggyakrabban az önkéntesség fogalmához: öt évvel korábban a

magyarok 52, most pedig 41,8 százaléknak asszociációja foglalható össze e fogalomban. Mindez némi csökkenést mutat az előző felméréshez képest, ugyanakkor részben a több kategória megjelenése miatt a többi válasz is szétszórtabban jelenik meg az új válaszlehetőségekben. A második helyre az önkéntesség szabad akaratból végzett mivolta került, ami a 2018-as adatokhoz hasonlóan a válaszok tizedében jelentkezett. Mindemellett öt évvel ezelőtt többen társították az önkéntességhez a fizetetlen, ellenszolgáltatás nélküli attribútumot, ami akkor szintén egytizedes arányban jelent meg, mostanra viszont már csak a válaszok kevesebb mint 10 százalékában említették. Jelentős eltérés

a két kutatás eredményei között a pozitív tulajdonságok említésének számarányában figyelhető meg, mivel a korábbi kutatásban 3 százalék alatti volt az idesorolható válaszok aránya, míg a legfrissebb felmérésben már a válaszadók tizedéről beszélhetünk. A többi feltüntetett kategóriát a válaszadók kevesebb mint tíz százaléka említette, de ezek közül érdemes kiemelni az önkéntesség méltatását is, amely egy új csoport, és a kérdezettek 7,1 százaléka sorolható ide. Ők tipikusan valamilyen pozitív, a benne részt vevőket elismerő képzettársítást kapcsolnak az önkéntességhez. Ezenkívül érdekesség, hogy 1,6 százaléknak az önkéntes katonai szolgálat jutott eszébe.

4. ábra | Önnek mi jut elsőként eszébe az önkéntességről? (%)⁸

⁸ Megfigyelve, hogy egyes válaszadók képzettársítása adott esetben több fogalommal is összekapcsolható, az egyes válaszokhoz akár több tényezőt is rendeltünk. Ebből fakadóan a válaszok összesített aránya szükségszerűen 100 százaléknál több.

A HAZAI ÖNKÉNTES TEVÉKENYSÉGEK JELLEMZŐI

Gyakoriság és időtartam

A hazai önkéntes tevékenység jellemzőinek feltárása során elsőként az önkéntesség gyakoriságát vettük szemügyre, összehasonlítva az aktuális adatokat az öt évvel ezelőtti eredményekkel. Ezek szerint a legalább havonta önkéntes tevékenységet végzők aránya dinamikusan emelkedett: a korábbi 45,1 százaléktól közel 10 százalékponttal tér el. A szinte napi rendszerességű önkéntesek aránya közelíti a 10 százalékot, míg a hetente tevékenykedők az aktív önkéntesek közel egyötödét teszik ki. Ezeket a személyeket rendszeres önkénteseknek te-

kinthetjük, mivel tevékenységük legalább heti szinten jelen van életükben, sőt, sok esetben napi rutinná vált.

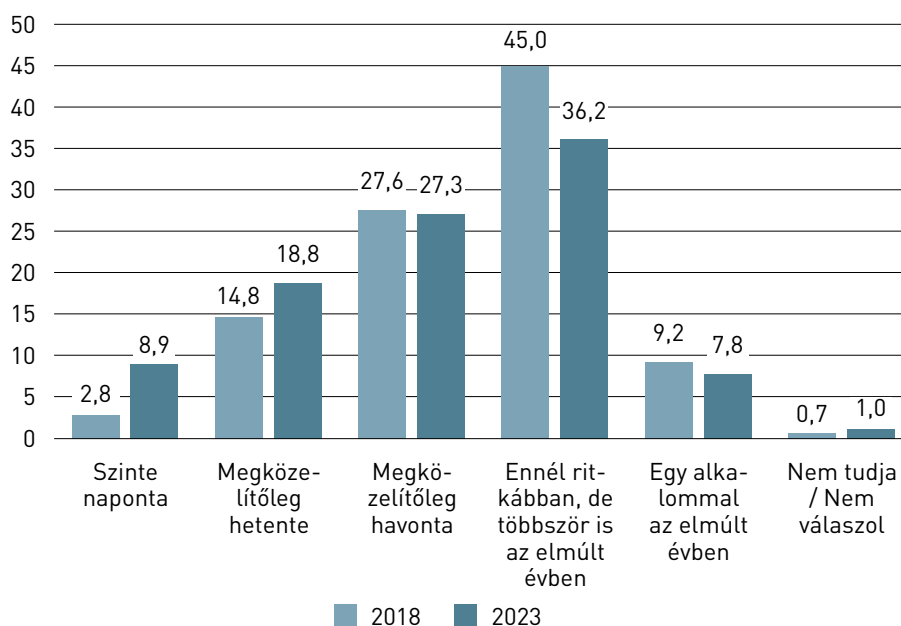
Az önkéntesek 44 százaléka ritkábban mint havonta, kisebb hányaduk évente egyszer-egyszer fejt ki aktivitást e téren; őket epizodikus önkénteseknek nevezük, mivel évente csak néhány alkalommal vagy egyszer vesznek részt ilyen tevékenységekben, és nem mutatnak rendszeres elköteleződést. A 2018-as kérdőíves felméréshez képest 2023-ra az epizodikus önkéntesek aránya csökkent, az öt évvel ezelőtti 54,2 százalékról 44 százalékra. Ezzel

párhuzamosan a legalább havonta önkénteskedők aránya viszont 9,8 százalékponttal növekedett. A legjelentősebb változás a közel napi szinten tevékenykedők körében tapasztalható, ahol a 2023-as adat 6,1 százalékponttal magasabb az előző vizsgálat eredményeinél.

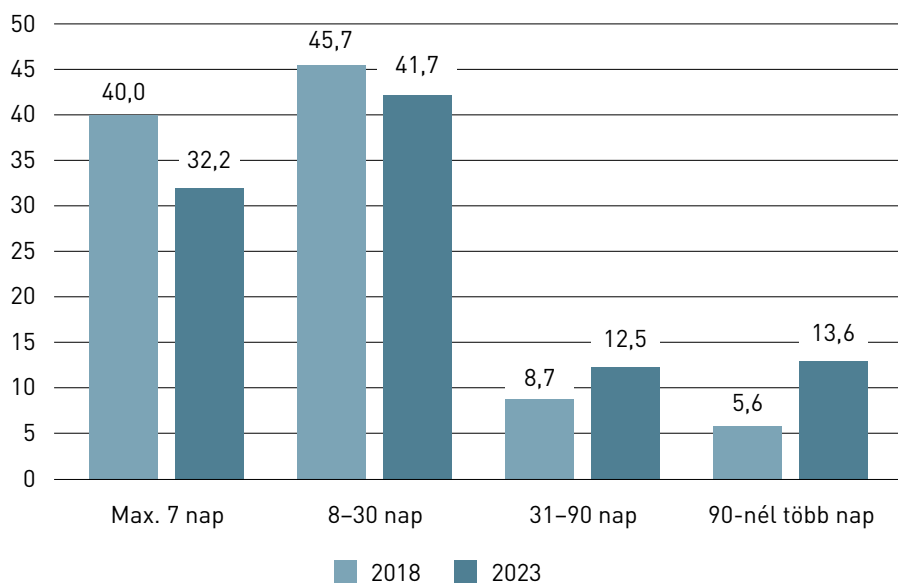
Korosztályi bontásban érdekes összefüggések figyelhetők meg: a magasabb életkorú személyek jellemzően gyakrabban végeznek önkéntes tevékenységet, mint fiatalabb társaik. A 60 évnél idősebb aktív önkéntesek egytizede számolt be közel napi szintű, negyedük pedig heti szintű önkéntes-ségről. Ezzel szemben a 18–29 és a 30–39 éves korosztály önkénteseinek többsége évente csak néhány alkalommal vesz részt ilyen tevékenységekben, az ennél gyakoribb részvétel kisebb arányban jellemző rájuk.

Az önkéntes tevékenység gyakoriságát követően a megkérdezettek egy nyitott kérdés formájában becsülték meg, hogy az elmúlt 12 hónap során összesen hány napot töltöttek önkéntességgel. Az így kapott napokat négy kategóriába soroltuk, amelyek az önkéntes tevékenységre fordított időtartam alapján maximum egy hetet, nagyjából egy hónapot, egy-három hónapot vagy több mint három hónapot fedtek le. Mind az öt évvel ezelőtti, mind a mostani adatok azt mutatják, hogy az aktív önkéntesek relatív többsége 8 és 30 nap közötti időt szánt önkén-

5. ábra | Milyen gyakran végzett Ön önkéntes tevékenységet az elmúlt egy évben? (aktív önkéntesek, %)

6. ábra | Megközelítőleg hány napot önkénteskedett az elmúlt egy évben? (aktív önkéntesek, %)

tességre. Ez az arány 2018-ban az önkéntesek 45,7 százalékát tette ki, míg 2023-ban enyhe átrendeződés következett be, és 41,7 százalék került ebbe a kategóriába. Ez a különbség azonban pozitív tendenciát tükröz, mivel a maximum egy hetet és a legfeljebb egy hónapot önkénteskedők

aránya csökkent, miközben nőtt azoké, akik több mint egy, illetve több mint három hónapot fordítottak önkéntességre. A legfrissebb adatok szerint a három hónapnál több időt önkéntességgel töltők hányada 13,6 százalékra emelkedett, szemben az öt évvel korábbi 5,6 százalékkal.

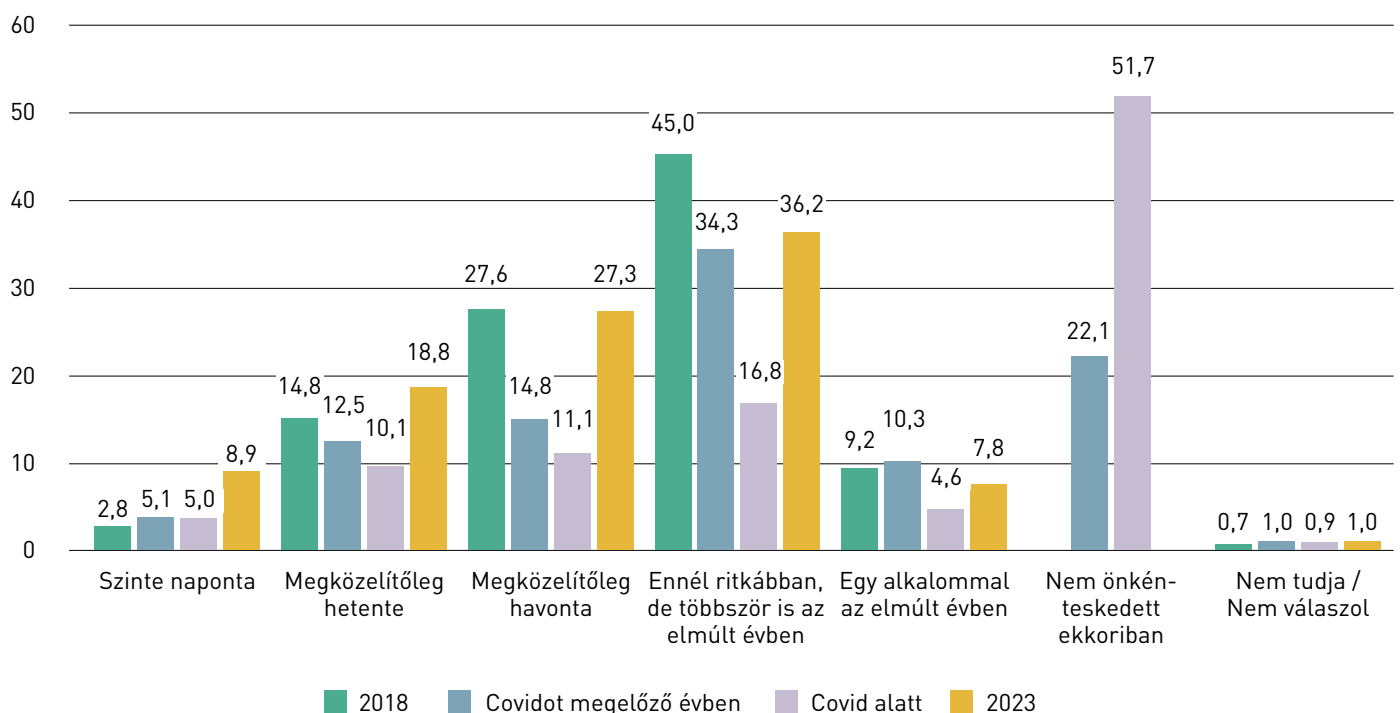
A Covid19 hatása

A Covid19-járvány jelentős hatást gyakorolt az önkéntességbe való belekezdésre és annak gyakoriságára. A következő ábrán a 2018-as adatok az öt évvel korábbi hullám eredményei, amelyeket jelen kérdőívünkben összevetettünk a koronavírus-járvány alatti és annak 2020-as megjelenését megelőző évre (2019) vonatkozó adatokkal is. Az emlékezetbeli torzítás természetesen a kérdéssel egyfajta limitációja, ugyanis a 2019-re és 2020-ra vonatkozó kérdésekre három-négy év távlatból kellett válaszolniuk az érintetteknek. Ennek eredményeként bizonyos önkéntes tevékenységekre vélhetően már nem emlékeztek pontosan, ami a 2018-ban mért adatok jelentős visszaesését mutatta a 2023-ban kért adatokhoz képest. A legnagyobb csökkenés a megközelítőleg havi rendszerességgel végzett önkéntes tevékenységeknél figyelhető meg: a válaszadók 12,8 százalékponttal kevesebben jelentek meg ebben a kategóriában. Ugyanakkor kisebb növekedés mutatkozott a napi szintű önkéntes tevékenység és az évente egy alkalommal végzett önkéntesség kategóriáiban, ami minimálisan ellensúlyozta az előbbi eltérést.

A koronavírus-járvány időszaka alatt az önkéntesség gyakorisága tehát jelentősen visszaesett. Az önkéntes tevékenységek lehető-

7. ábra | Milyen gyakran végzett Ön önkéntes tevékenységet? (aktív önkéntesek; a Covidra vonatkozó két kérdés esetében: aktív vagy egykori önkéntesek, %)

ségei szűkültek, különösen a hagyományos, személyes jelenléte igénylőké. Az aktív és egykor aktív önkéntesállomány 51,7 százaléka nem vett részt önkéntes tevékenységben ezen időszakban, ami kirívóan magas arány és alátámasztja a többi kategóriában megfigyelhető visszaesést.

Azonban ahogyan az előbbiekből láttuk, a legfrissebb eredmények a Covid19-járvány idején tapasztalt visszaesés után ismét emelkedést mutatnak. A naponta vagy hetente önkénteskedők aránya még a 2018-as adatokhoz képest

is növekedett. A havi vagy ritkább aktivitás esetében pedig az öt évvel ezelőtti részvételi arányok folytatása látható, így nem maradt meg a járvány időszakára jellemző alacsony szint. Szerencsére tehát a sok és a lezárások okozta visszaesés rövid távon jelentkezett, hatása hosszú távon nem maradt fenn.

Tényleges tevékenység

Az önkéntes tevékenységre vonatkozó kérdésünk célja az volt, hogy feltárjuk, milyen munkát végeznek legjellemzőbben a jelenlegi és ko-

rábbi önkéntesek. Mivel az önkéntes tevékenységek széles skálán mozognak, a válaszadókat nyitott kérdés formájában kértük, hogy röviden fogalmazzák meg, milyen tevékenységeket végeznek leggyakrabban.

A válaszok összesítése után több nagyobb tevékenységi kör rajzolódott ki. A legnagyobb csoportba tartozó tevékenységek közé tartozott a szemétszedés és egyéb rendezési, építési munkák, amelyek általában egy közösség vagy intézmény javára végeztek. Az önkéntesek több mint egytizede vett

részt ilyenben. 11,9 százalék vett részt betegápolásban és idősgondozásban. További 12,5 százalékuk gyermekeken vagy iskolásokon segített, míg 12,4 százalékuk nyitott válaszában (akár más aktivitás mellett) az adakozást jelölte meg fő önkéntes tevékenységként.

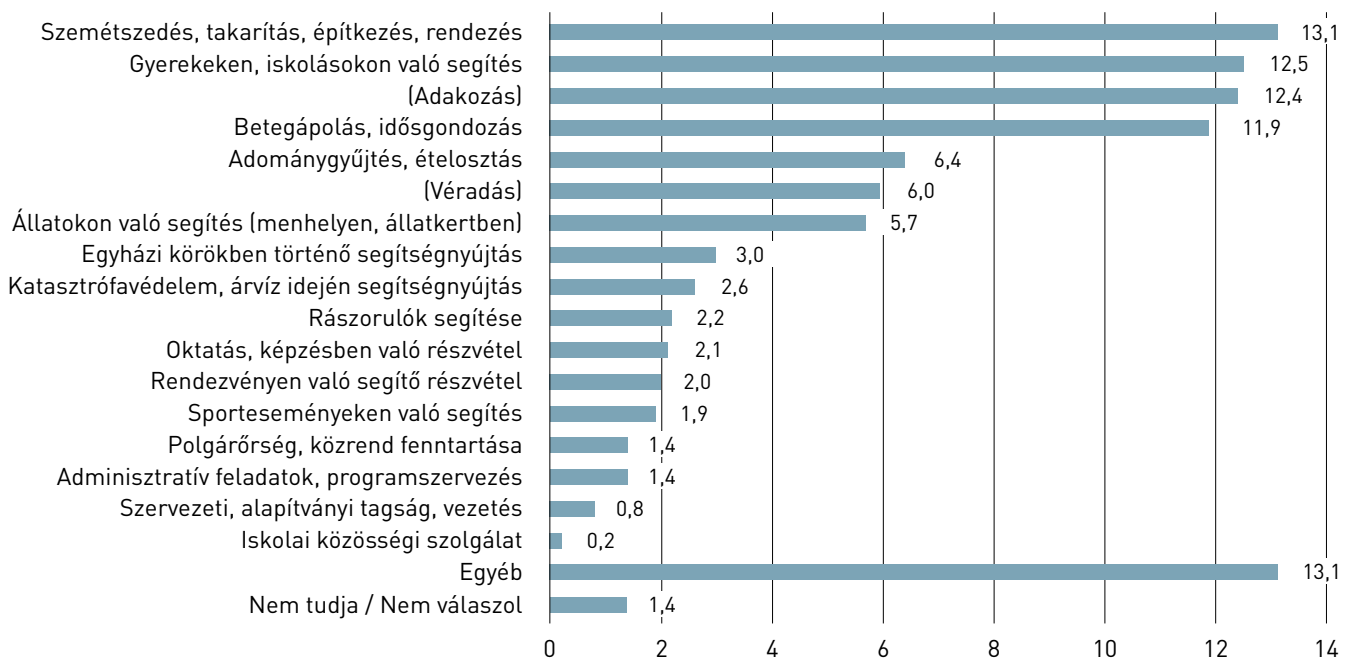
Az önkéntességhez köthető egyes tevékenységi területek esetében szignifikáns, a sztereotípiáknak megfelelő összefüggés mutatkozott az önkéntesek nemével. A szociális területhez kapcsolódó tevékenységek, mint a betegápolás, az idősgondozás, valamint a gyermekek segítése tehát tipikusan gyakoribb a nők körében. Ezzel

szemben a főként fizikai erőnlétet igénylő tevékenységekben, mint a szemétszedés, takarítás, építkezés és rendezés, a férfiak felülreprezentáltak.

Korcsoportonként is eltérések figyelhetők meg. A 18–29 éves korosztályban népszerűbb az állatok segítése, valamint a gyermekekkel és iskoláskorúakkal való foglalkozás. Ezzel szemben a betegápolást és idősgondozást jellemzőbben az 50 évnél idősebbek végzik, míg a fiatalabb korcsoportok tagjai kevésbé választják ezeket.

Az iskolai végzettség mentén is megfigyelhetők bizonyos mintázatok. Az alacsony iskolai vég-

8. ábra | Milyen tevékenységet/tevékenységeket végez/végzett legjellemzőbben? Pár szóval vagy egy mondattal írja körbe! (aktív önkéntesek, %)

zetségűek, különösen a legfeljebb nyolc általánossal rendelkezők nagyobb arányban végeznek betegápolást vagy idősgondozást, a diplomás személyek azonban jellemzően olyan önkéntes feladatokat választanak, amelyekkel gyermekeken és iskolásokon tudnak segíteni.

Formális és informális önkéntes tevékenység

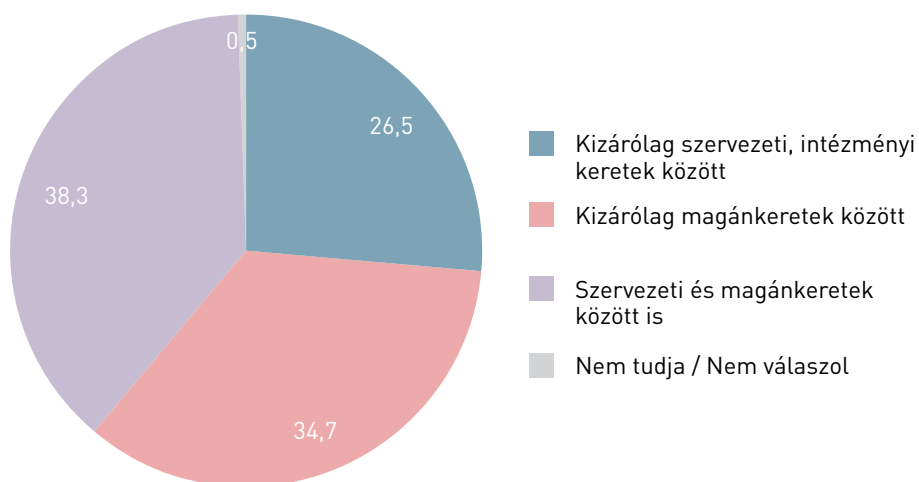
Az önkéntes tevékenység történhet szervezeti körülmények között (civil szervezet, önkormányzat, egyház vagy vállalat szervezésében) vagy magánúton is (például önállóan vagy baráti társaság szervezésében), illetve aki több területen is tevékenykedik, természetesen mindkét típusban érintett lehet. A kérdőívet kitöltő

önkéntesek éppen több mint harmada kizárólag magánkeretek között tevékenykedett. Relatív többségük, bő harmaduk egyben

szervezett és magánkeretek között is végezte önkéntes tevékenységét az adatfelvételt megelőző 12 hónapban. Végül több mint negyedük kizárólag formális keretek között tette ezt, a megadott válaszopció alapján civil szervezetek, önkormányzatok, egyházak vagy akár saját, esetleg más vállalat szervezésében.

A szociodemográfiai változókat vizsgálva megfigyelhető, hogy a fiatalabb korosztály tagjai inkább a formális önkéntességet részesítik előnyben. A 18–29 éves önkéntesek közel fele kizárólag formális keretek között dolgozott, míg a 60 év felettieknek csupán egyötöde tartozott ebbe a kategóriába. Ezzel szemben az idősebb korosztály tagjai szívesebben vállaltak önkéntes munkát kizárólag magánutakon, így a 60 év felettiek több

9. ábra | Milyen keretek között végzett Ön önkéntes tevékenységet a következőkben felsoroltak közül? (aktív önkéntesek, %)

mint fele ebben a formában vett részt önkéntességben.

A formális keretek között (is) önkénteskedők körében felmértük a tevékenység végzésének tereit is, hogy átfogóbb képet kapjunk arról, milyen jellegű, jogállású szervezeteknél, milyen arányban végeztek önkéntes munkát. A formális önkéntességet végzők több mint fele civil szervezetekben tevékenykedett. Bö harmaduk önkormányzati vagy állami fenntartású intézményeknél volt jelen, míg 29,6 százalékuk egyház vagy egyházi szervezetek által szervezett tevékenységeket végzett. Végül tizedük vállalati önkéntességben (is) szerepet vállalt. Jól láthatóan továbbra is a civil szervezetek foglalkoztatják a formális önkéntességben részt vevők legnagyobb hányadát, ugyanakkor jellemző, hogy egy-egy önkéntes akár több különböző típusba sorolható szervezetnél is jelen volt, így egyszerre lehet aktív civil szervezetnél, önkormányzatnál, egyháznál, vállalatnál is.

Demográfiai összehasonlításban jól láthatóan az érettségivel vagy diplomával rendelkező önkéntesek csatlakoztak magasabb arányban civil szervezetekhez. Érdekességképp megjegyzendő, hogy körükben jelentősebb volt a magukat vallástalannak tartók hányada is. Az önkormányzati és állami intézmények szerepe külön-

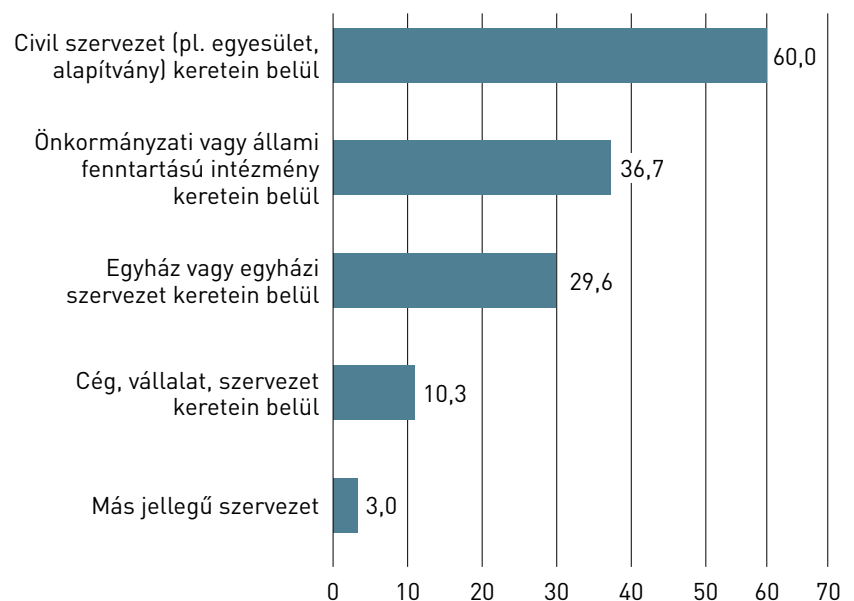
nösen a községekben élő önkéntesek között volt meghatározó. Az egyházi körben történő szerepvállalás a korcsoporti megoszlás mentén szintén érdekes eltéréseket mutat. Bár az eredmény nem szignifikáns, egy U alakú görbe kirajzolódni látszik, azaz enyhén átlag feletti a 18–29 évesek és 60 év felettiek aránya ezen szervezetek körében. Véltetően a számos vállaláshoz kapcsolódó ifjúsági mozgalomnak köszönhetően, amelyek ugyan civil szerveződések, elképzelhető, hogy pár válaszadó ezeket is egyházi szervezetnek tekintette. Továbbá értelemszerűen szignifikánsan kimagaslik ebben a cso-

portban a magukat vallásosnak tekintők hányada is, ugyanakkor tizedük kategorikusan vallástalannak tartja magát.

A vállalati önkéntesek körében végül felülreprezentáltak a férfiak, más demográfiai változó mentén azonban nincs kiugró eltérés az eredményekben.

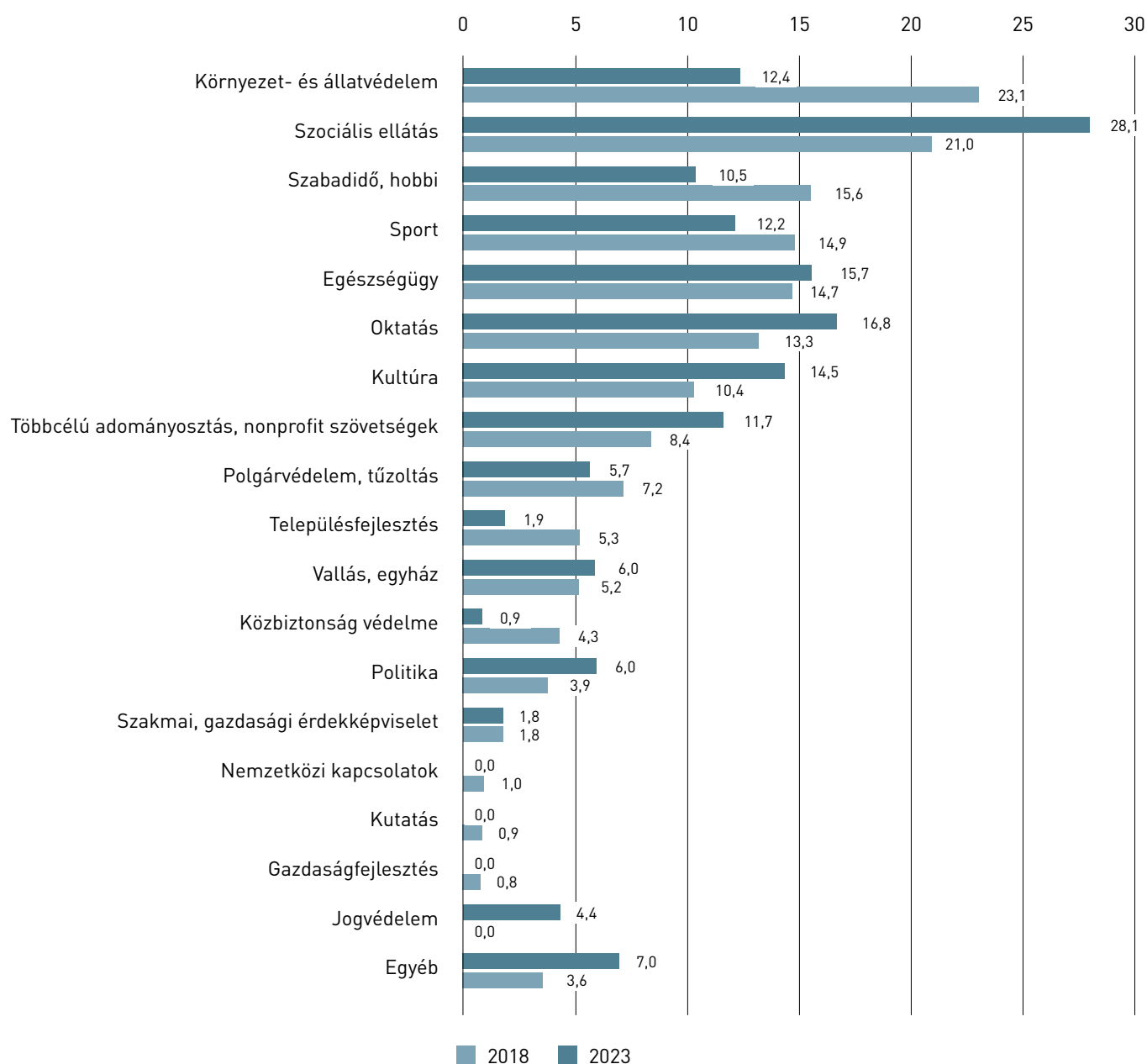
A civil szervezeteknél tevékenykedő önkénteseket 2018-ban és 2023-ban is megkérdeztük arról, hogy mely területeken tevékenykednek. Az öt évvel ezelőtti felmérés szerint az önkéntesek relatív többsége a szociális ellátás területén dolgozott, azonban ez a szám 2023-ra némileg csökkent. Ezzel

10. ábra | Milyen jellegű szervezetnél végzett Ön önkéntes munkát? (formális önkéntesek, %)⁹

⁹ Mivel a kérdésre több válasz is adható, ezért a válaszok összesített aránya eltérhet a 100 százaléktól.

11. ábra | Említette, hogy civil szervezetnél önkénteskedik. Jellemzően milyen területen/területeken tevékenykedik ez a civil szervezet? (%)¹⁰

10 Mivel a kérdésre többféle választ is megjelölhettek a megkérdezettek, ezért a válaszok összesített aránya 100-nál több lehet.

szemben a környezet- és állatvédelem vált a leggyakrabban választott területté, különösen is a fiatalok körében növekedett a népszerűsége. Továbbá a szabadidős, hobbi- és sporttevékenységek is láthatóan népszerűbbé váltak 2023-ra. Ezzel ellentétben csökkent az egészségügy, az oktatás és kultúra területén önkéntes tevékenységet végzők hányada. Újdonságként jelent meg a legfrissebb adatokban a nemzeti kapcsolatok, a kutatás és a gazdaságfejlesztés, amelyeket, bár 2018-ban megjelentek a kérdőívben, nem jelöltek meg a mintába került önkéntesek, de jelen esetben is csak elenyésző hányaduk választotta ezeket a területeket.

Összességében azonban a legnépszerűbb kategóriák megtartot-

ták helyüket az elmúlt öt évben, csupán a sorrendjük változott. Így 2023-ban is a legtöbben a környezet- és állatvédelem, a szociális ellátás, valamint a szabadidő és hobbi tevékenységi körökben végeztek önkéntességet.

A fiatalok körében az átlagosnál kedveltebb volt az oktatás területén végzett munka. A polgárvédelmet és tűzoltói feladatokat ellátó civil szervezetek választása pedig inkább a férfi önkéntesekre volt jellemző, különösen a községekben élők körében, ahol a hagyományos polgárőrség és önkéntes tűzoltóság még mindig aktívan működik. Budapesten ezeknek a szerepe már kisebb jelentőségű.

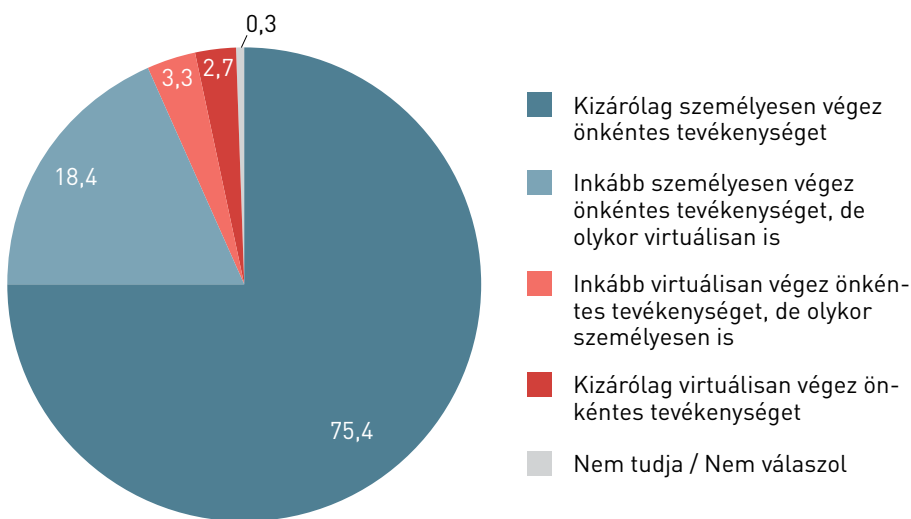
Virtuális önkéntesség

Az elmúlt évek során egyre több lehetőség nyílt az önkéntes tevékenységek virtuális végzésére. Erről két kérdést tettünk fel, amelyek a virtuális önkéntesség elterjedtségét és lehetséges tevékenységeit vizsgálták az aktív önkéntesek körében.

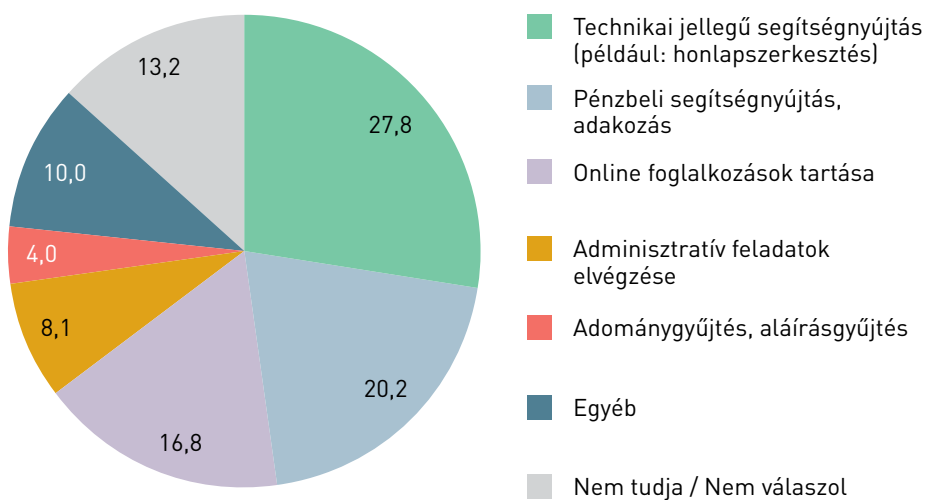
A virtuális önkéntesség lehetőségeinek bővülése ellenére az aktív önkéntesek háromnegyede továbbra is a személyes részvételt preferálta, és nem helyettesítették vagy egészítették ki tevékenységüket virtuális feladatokkal. Az aktív önkéntesek alig negyede, a teljes népesség 7,4 százaléka tette ezt meg, ám – kivéve a számításból azokat, akik adományuk online utalása miatt sorolták magukat ide – a virtuális önkéntesek aránya mindössze 19,5 százalék az aktív önkéntesállományon belül és 5,9 százalék a teljes népességben. Mindazonáltal többségük elsősorban a személyes jelenlétet igénylő tevékenységeket részesítette előnyben, és bevallásuk szerint csak alkalmanként végeztek a virtuális térben feladatokat. Az inkább virtuális vagy kizárólag virtuális önkéntesek csupán kis számban vannak jelen. Ez egyfelől utalhat arra is, hogy a hazai aktív önkéntesek körében a virtuális önkéntesség még nem terjedt el széles körben, és inkább csak

12. ábra | Ma már egyre nagyobb lehetőség nyílik a személyes megjelenés mellett virtuálisan is önkéntes tevékenységet végezni, amely során a segítségnyújtás virtuálisan vagy online valósul meg (például távoktatás, távsegítség, számítógépen végzett szellemi munka stb). Jellemzően Ön... (aktív önkéntesek, %)

13. ábra | Legfeljebb egy mondatban mondja el, milyen jellegű virtuális önkéntességet végez Ön! (virtuális önkéntességet végzők, %)

kiegészítő jelleggel jelenik meg az önkéntesek egy csoportjánál. Azonban arra is, hogy az önkéntesidentitásnak még sokaknál nem része a számítógéppel, telefonnal vagy más eszközzel támogatott önkéntesség, így nem elképzelhetetlen az sem, hogy arányuk a valóságban ennél magasabb, és több rávezető kérdés segített volna előhozni azokat az emlékeket, amelyek alapján végül igen-nel válaszoltak volna a kérdésre. Ugyanakkor annak ellenére, hogy a virtuális önkéntesség lehetőségei egyértelműen bővülnek, a személyes jelenlét továbbra is kiemelkedő fontosságú az önkéntességhez kapcsolt tevékenységek során.

Azoktól, akik rendszeresen végeztek virtuális önkéntességet, megkérdeztük, hogy pontosan milyen feladatokat is láttak el ebben a formában. A válaszaikat több nagyobb csoportba soroltuk. A virtuális önkéntesek közel egyharmada technikai jellegű segítségnyújtásban vett részt, mint például honlapszerkesztés. További ötödük (a szigorú definíciós lehatárolással szembenően) idesorolta a pénzbeli segítségnyújtást, adakozást is. Mindemellett a harmadik legnépszerűbb virtuális önkéntességi tevékenység, az online foglalkozások tartása, valóban klasszikus segítségi forma, többek közt az ingyen felajánlott online tanórák, korrepetálások rászorulóik részére.

Munkahelyi önkéntesség

A 2018-as hullámhoz hasonlóan most is kitértünk a munkahelyi önkéntességre, vizsgálva, milyen arányban van lehetősége a magyar felnőtt lakosságnak a munkahelyén ilyen jellegű tevékenységben részt venni, és milyen típusú lehetőségek állnak rendelkezésükre. Összességében dinamikusan növekedett azok számaránya, akik úgy nyilatkoztak, lehetőségük volna munkahelyük szervezésében valamilyen segítő tevékenységben részt venni. 2023-ban a teljes népesség 23,9, ezen belül az elsődleges gazdasági aktivitás tekintetében aktív dolgozók 34,6 százaléka számára volt elérhető az opció, ami jelentős arányeltolódást mutat a korábbi 9,7 százalékos elérhetőséghez képest. Ezzel párhuzamosan növekedett azok számaránya is, akik igénybe is veszik a munkahely által szervezett lehetőséget: a legfrissebb adatok szerint a dolgozó népesség 23,9 százalékára igaz ez.

Nem váratlanul, akik a megkérdezést megelőző 12 hónap során végeztek önkéntes tevékenységet, nagyobb arányban számoltak be arról, hogy a munkahelyük által teremtett önkéntes lehetőséggel is éltek. Ezek alapján az aktív önkéntesek közel harmada vett már részt a saját munkahelye által meghirdetett tevékenységben (is). Azok háromnegyede, akik nem végeztek önkéntes tevékenységet, olyan helyen dolgozott, ahol

fel sem kínáltak ilyen opciót. Így, ha szándékukban is állt volna, ott nem tudták ezt megtenni.

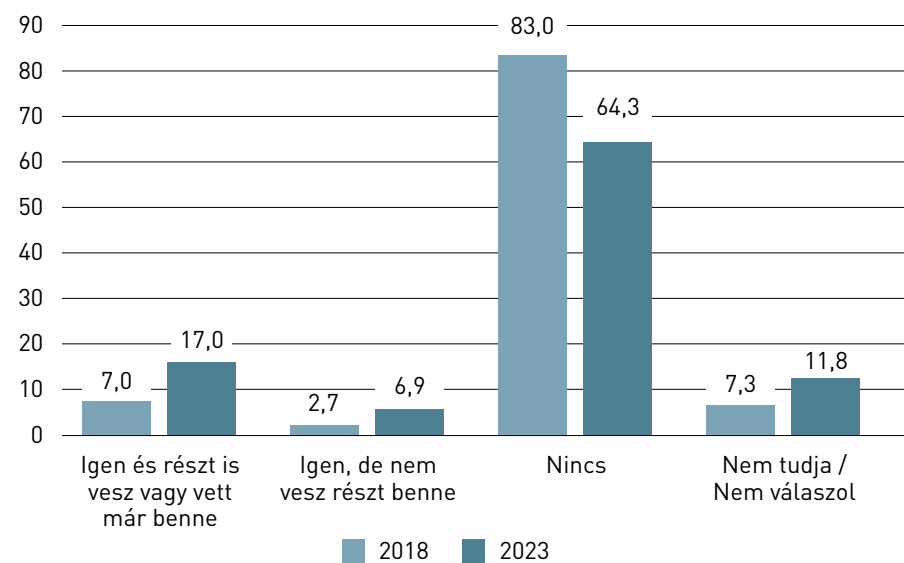
A demográfiai változók mentén ismét a magasabb iskolai végzettségű személyek találkoztak nagyobb arányban a munkahelyükön meghirdetett önkéntes lehetőségekkel, és ők is vettek részt nagyobb valószínűséggel bennük.

A következő kérdéssel a munkahelyen végezhető önkéntes tevékenységek jellegét vizsgáltuk azok körében, akiknél elérhető volt ez a lehetőség. A leggyakoribb említést az adománygyűjtés kapta, amelyet a cégek jellemzően valamilyen ügy vagy szervezet támogatása céljából szerveztek. Az alminta harmada mentorálásban vagy oktatási

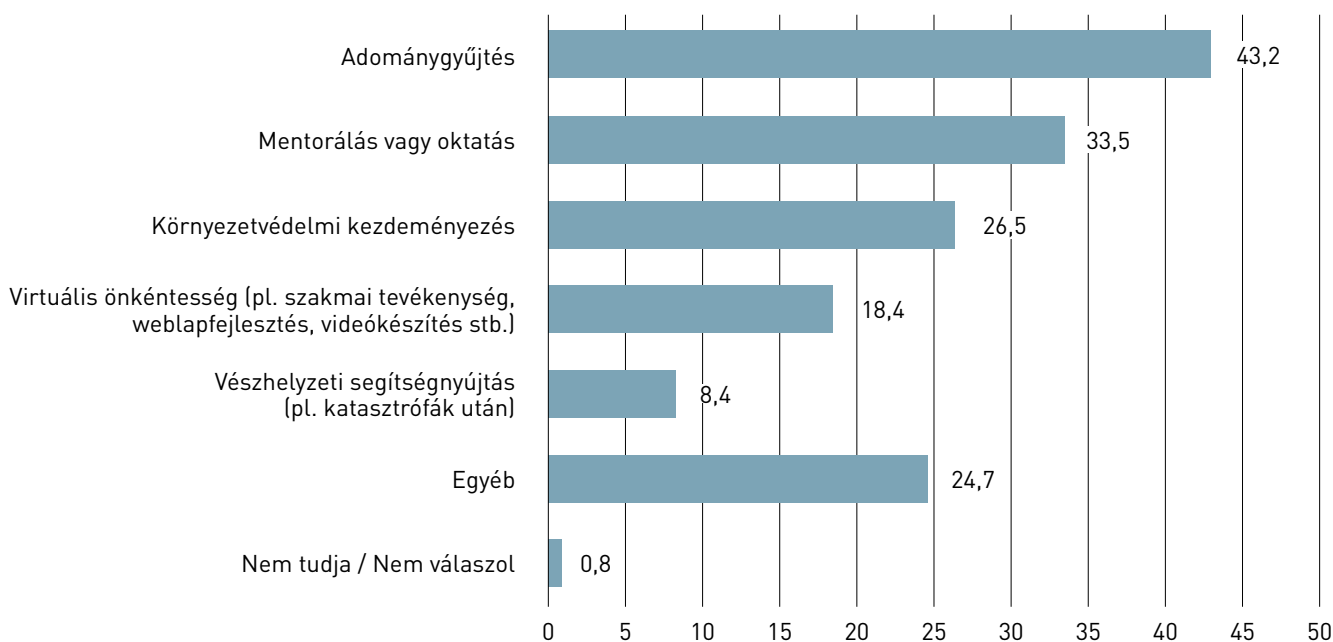
feladatokban vállalt aktív szerepet, míg bő negyede környezetvédelmi kezdeményezésekben vett részt. Jelentős volt a vészhelyzeti segítségnyújtás is, bő hatod számolt be ilyen jellegű munkahelyi önkéntes akcióról. A virtuális önkéntesség lehetősége egyelőre a legkevésbé elterjedt, de még így is a megkérdezettek közel tizede tudott virtuális önkéntességi feladatokban részt vállalni.

A munkahelyen elérhető önkéntes tevékenységek típusát azoktól is megkérdeztük, akik nem vettek részt ilyesmiben, de tudomásuk szerint elérhető lenne, viszont ennek következtében sokan nem tudták pontosan meghatározni a tevékenységek típusát. A válaszadók

14. ábra | Munkahelyén van lehetőség önkéntes tevékenységben való részvételre? (%)

15. ábra | Milyen típusú tevékenységben vesz részt?
(munkahelyi önkéntességben részt vevők, %)

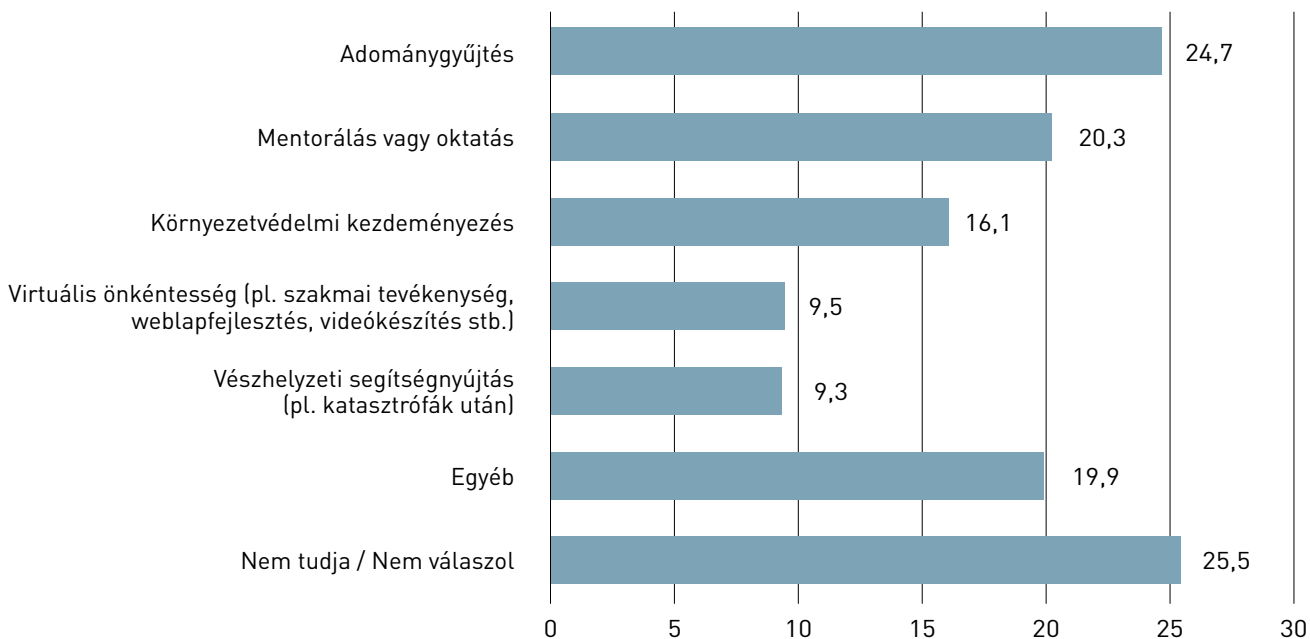
negyede számára elérhető volt az adománygyűjtés, ötödüknek adott lehetősége mentorálási vagy oktatási feladatokban való részvételre. Emellett a környezetvédelmi kezdeményezésekben való részvétel is nagyobb számban volt biztosított azok munkahelyein, akik egyébként nem éltek a lehetőséggel. A virtuális önkéntességet és a vészhelyzeti segítségnyújtást mindkét esetben a megkérdezettek kevesebb mint tizede jelölte meg.

A munkahelyi önkéntesség a magyar lakosság csak egy korlá-

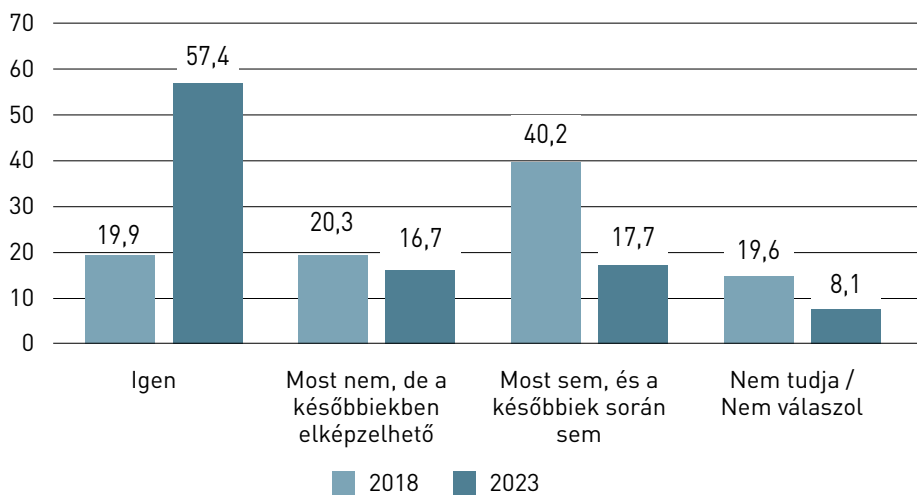
tozott részének elérhető, annak ellenére, hogy az elmúlt öt évben jelentős növekedést tapasztaltunk ezen a téren. Éppen ezért érdekes kérdés, hogy milyen mértékben mutatkozik igény a dolgozók körében az öntevékenység ezen válfaja iránt. A két vizsgált adatbázis összehasonlításakor a legkiemelkedőbb különbség a részvételi hajlandóságban mutatkozik. 2018-ban a válaszadók egyötöde fejezte ki szándékát a részvételre, míg 2023-ra már több mint felük jelezte, hogy élne a lehetőséggel, ha elérhető lenne számára. Így ér-

telemszerűen számottevően csökkent azok hányada, akik jelenleg nem vennének részt, illetve azoké is, akik sem most, sem a jövőben nem élnének ezzel a lehetőséggel, még akkor sem, ha munkahelyük biztosítaná. Leginkább az aránya csökkent, akik egyáltalán nem szeretnének munkahelyi önkéntességben részt venni: 40,2-ről 17,7 százalékra. A kérdést megelőző évben önkéntességet végzők közel 70 százaléka jelezte, hogy élne a munkahely által biztosított lehetőséggel is, de még a nem önkéntesek fele is hasonlóképpen

16. ábra | Milyen típusú önkéntes tevékenység érhető el a munkahelyén? (akik nem vesznek részt munkahelyi önkéntességben, %)

17. ábra | Ha lenne munkahelyén lehetőség önkéntes tevékenységben részt venni, részt venne benne? (akinek nincs a munkahelyén önkéntességre lehetőség, %)

nyilatkozott. A 18–29 éves korosztálynak pedig mindössze harmada jelezte, hogy most ugyan nem venne részt, de a későbbiekben elképzelhetőnek tartja. Az iskolai végzettséget vizsgálva ismét megfigyelhető, hogy a mind magasabb befejezett iskolai végzettségűek mind nagyobb arányban élnének a lehetőséggel.

AZ ÖNKÉNTESSÉGGEL SZEMBENI ATTITÚDOK

Önkéntes tevékenységre különféle motivációk ösztönözhetik a megkérdezetteket. A kérdőíves kutatás során ezeket belső és külső kategóriákra bontottuk, amelyek szerepet játszhattak abban, hogy a válaszadók elkezdtek önkéntes tevékenységet végezni. Ezen túlmenően a fejezet további részében az önkéntesidentitás megjelenését és erősségét is feltérképeztük, amely a válaszadók elkötelezettségét tükrözi az önkéntesség iránt. Az önkéntesidentitás erőssége meghatározó szerepet játszik abban, hogy az önkéntesek mennyire azonosulnak tevékenységükkel és milyen mértékben érzik magukat elkötelezettnek az önkéntesség iránt.

Önkéntességre való indíttatás

Az önkéntességre való indíttatás kapcsán először a belső motivációkat vettük sorra, ahol az önkéntesek több választ is adhattak. A 2018. és 2023. évi eredményeket összevetve változatlanul a belső indíttatás és az együttérzés került az első két helyre mint leggyakoribb belső mozgatórugó. Kiemelendő, hogy 2023-ra ez a két kategória az öt évvel korábbi kétharmados említettségéről 45 százalékra mérséklődött, de továbbra is a két vezető motiváció maradt a válaszadók körében. Ezzel szemben növekedett azoknak a számaránya, akik meggyőződésből, a szervezetben való hitből fakadóan

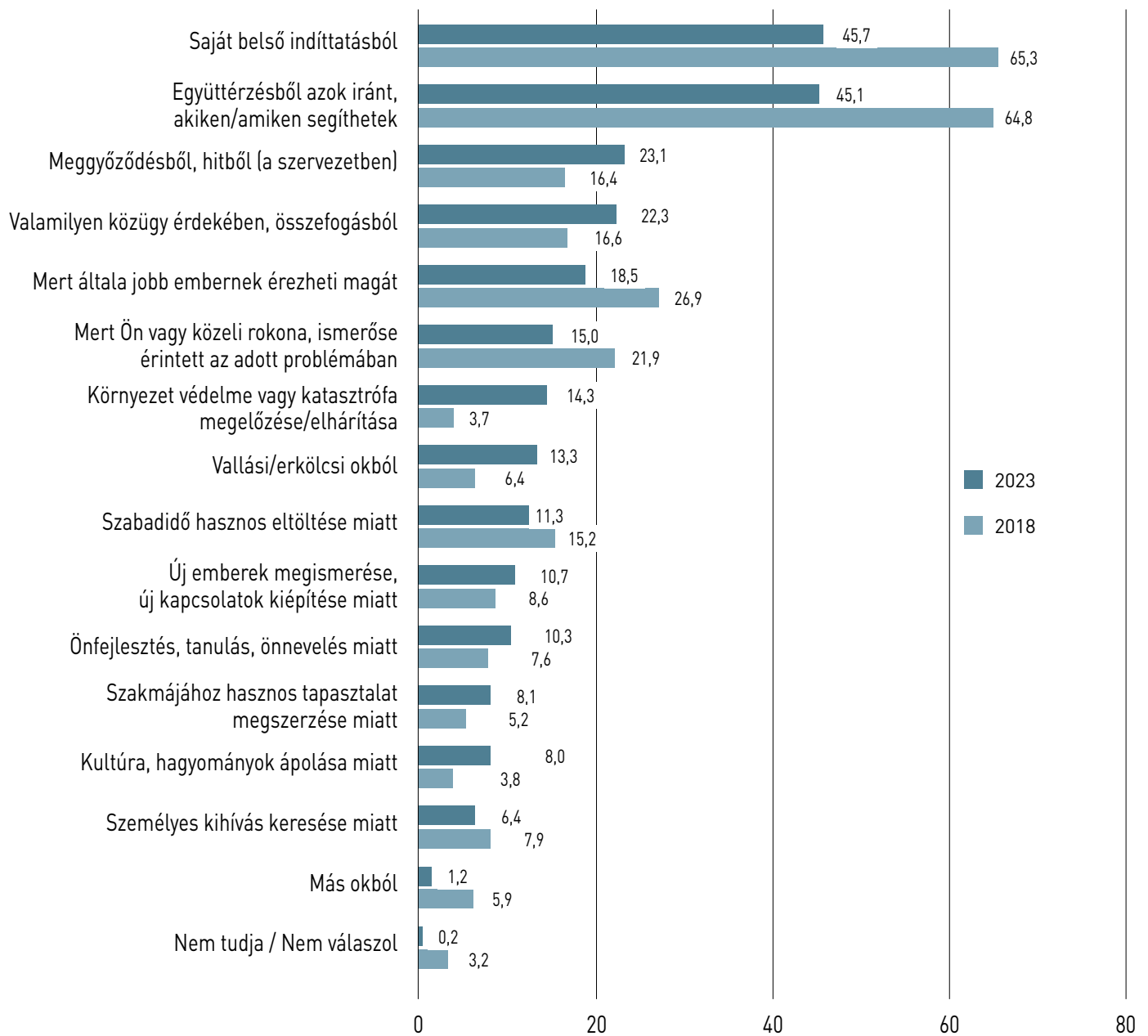
kezdték valamilyen tevékenységbe; 2023-ra az ő arányuk már 23,1 százalék lett, míg 2018-ban még csak 16,4. Hasonló arányt mutat 22,3 százalékos említettséggel az egy adott közügy érdekében történő fellépés, összefogás. Az öt évvel ezelőtti válaszokhoz képest 10,6 százalékponttal növekedett azok hányada, akik a környezet védelme vagy egy katasztrófa elkerülése/megelőzése miatt kezdtek önkéntességbe, ami az elmúlt évek környezetvédelmi törekvései népszerűségének is betudható. Továbbá jelentős növekedés látható a vallási/erkölcsi okokból történő csatlakozás területén is, amelyet 2023-ban már a megkérdezettek több mint tizede említett.

A nők tipikusan nagyobb arányban jelölték meg belső motivációnak a saját belső indíttatás jelenlétét és a mások iránti együtt-

érzést, mint a férfiak. Utóbbiaknál nagyobb arányban jelent meg hajtóerőként a közügyekben való megmozdulás, valamint az új kapcsolatok kiépítése. A szabadidő hasznos eltöltésének vágya a 18–29 évesek körében volt a legintenzívebb, míg az idősebb korosztályok körében ennek fontossága mérsékeltebb. Így a szabadidő hasznos eltöltése, az új emberek megismerése és a kapcsolatok kiépítése iránti igény, valamint az önfejlesztés és tanulás különösen az ifjúság motivációi közé tartozik. A pályakezdő vagy néhány éve a munkaerőpiacon lévő korosztály számára az önkéntességből nyerhető szakmai tapasztalat is jelentős belső motiváció. A környezet védelme vagy a katasztrófa megelőzése, mint motiváció, a 30 és 49 év közöttieknél, illetve a férfiaknál mutatkozott dominánsnak.

18. ábra | Milyen belső indíttatásból kezdett el önkénteskedni? (már volt önkéntes, %)¹¹

11 Mivel a kérdésre többféle választ is megjelölhettek a megkérdezettek, ezért a válaszok összesített aránya 100-nál több lehet.

Hogy teljesebb képet kapjunk, az öt évvel korábbi felvételhez képest új elem a kutatásban, hogy a belső motivációs tényezők mellett a külső motivációkat is körüljártuk. A relatív többség által említett külső ok a személyes meghívás az önkéntes tevékenységre, ami az önkéntesek egyötödénél volt jelen. Az eredmény élesen rávilágít arra, hogy a szociális kapcsolatok és hálózatok döntő szerepet játszanak az egyének viselkedésének alakulásában, így minden

információs kampány mellett még mindig a személyes meghívás növeli leginkább az egyéni bizalmat és biztonságérzetet az adott tevékenységgel szemben, tehát a forrás megbízhatósága továbbra is kritikus elem. Emellett aláhúzza, hogy az emberek hajlamosak a környezetükben elfogadott és támogatott viselkedési mintákat követni. Hasonló mértékben, 21 százaléknál volt meghatározó az, hogy egy korábban végzett tevékenységhez tértek

vissza. Az önkéntes tevékenység során a szerzett pozitív élmények tehát megerősítik az adott viselkedést, illetve a korábbi önkéntes tevékenység során szerzett pozitív érzelmi élmények is tartós hatást gyakorolhatnak egyesek emlékezetében, így hajlamosak lehetnek visszatérni korábban örömet és elégedettséget okozó tevékenységekhez. További 18,8 százalékot készített önkéntes cselekvésre az, hogy egy olyan problémában nyújthatnak segítséget, amelyben

19. ábra | Milyen külső indíttatásból kezdett önkénteskedni, amikor a legutóbb elhatározta, hogy önkéntes tevékenységébe fog? (aktív önkéntes, %)¹²

12 Mivel a kérdésre többféle választ is megjelölhettek a megkérdezettek, ezért a válaszok összesített aránya 100-nál több lehet.

egy ismerősük vagy családtagjuk is érintett. Ez a három külső motiváció volt a legjellemzőbb a megkérdezett önkéntesek körében, de érdemes figyelembe venni a többi kategóriát is. 10 százalék feletti említettsége volt az alábbi motivációknak: „Információkat kapott erről az önkéntes tevékenységről, amelyek felkeltették a figyelmét”, „Ismerőse, rokona részt vett ebben az önkéntes tevékenységben, ami vonzotta Önt”, „Találkozott erre az önkéntességre vonatkozó felhívással, kampánnyal”, „Más önkéntesek példája vonzotta Önt erre a tevékenységre”.

A demográfiai változónál látható, hogy a férfiak, illetve a diplomások nagyobb számban említették a személyes meghívást mint külső motivációt. Az adott problémában való érintettség meghatározóbb tényezőként jelenik meg az önkéntesek életkorának növekedésével. Az idősebb korosztály önkénteseinél fontosabb külső motiváció, hogy egy ismerősük vagy rokonuk személyesen is érintett abban a problémában, amellyel a civil szervezet vagy önkéntes tevékenység foglalkozik, amihez csatlakoztak.

A 18–29 évesek körében kiugróan magas az iskolai vagy munkahelyi követelményként említett motiváció, amely hatására elkezdték az önkéntességet. Ennek oka feltehetően az iskolai közösségi szolgálat, amelyet sokan önkéntességként is azonosítanak. Az 50

év alatti önkéntesekre a korábban végzett önkéntes tevékenység során szerzett pozitív tapasztalat hatott erősen, mivel szívesebben kezdték újra annak tudatában, hogy korábban jól érezték magukat benne vagy sikereket értek el. Iskolai végzettség tekintetében pedig szignifikánsan magasabb arányban jelölték meg a korábbi önkéntes tevékenységben való részvételt mint külső motivációt az egyetemi vagy főiskolai diplomával rendelkezők.

Önkéntesidentitás

Az öt évvel ezelőtti felméréshez képest újjátásként szerepelt a 2023-as kérdőívben az önkéntesidentitás kérdésköre, amelyben két új alkérdés szerepelt. Az erős belső motivációval rendelkező egyének nagyobb valószínűséggel vesznek részt rendszeresen önkéntes tevékenységekben, és ez az elkötelezettség megjelenik mindennapi életükben és önképükben is. Mivel feltételeztük, hogy az önkéntesség gyakori említése az egyének elkötelezettségének és belső motivációjának jele lehet, megkérdeztük, egy bemutatkozás során fontos-e számukra az önkéntesség említése. Az eredmények szerint az önkéntes tapasztalattal rendelkezők összességének akár 18,7, a felmérést megelőző egy évben aktív önkénteseknek 24,1, a kizárólag véradást és adományozást végzők kizárásával pedig az aktív önkénteseknek 24,3 százaléka is meg-

említi e tényt egy bemutatkozás során, ami bár alacsony aránynak tűnik, mégis kiemelkedő, hogy a magukat önkéntesként identifikálók hatoda, a szigorú értelemben vett önkéntesek szűk negyede számára az önkéntesség komoly identitásképző tényező. A válaszadók között ilyen értelemben kifejezetten erős önkéntesidentitásról viszont 3,1 százaléknál beszélhetünk: ők szinte minden bemutatkozásnál említik tevékenységüket. Ugyanez az arány az aktív önkén-

tesek 4,1, a szigorú értelemben vett önkéntesek 4,3 százalékára igaz. Az önkéntesség tehát vélelmezhetően többeknél is már az önazonosság részévé vált.

Érdekesség, hogy ez a fajta önkéntesidentitás az alacsonyabb iskolai végzettségűeknél nagyobb arányban jelent meg: a legfeljebb nyolc általánost végzettek 30,7 százaléka úgy nyilatkozott, hogy egy bemutatkozás alkalmával általában elmondja, hogy önkéntes tevékenységet végez. Az alacsonyabb iskolai végzettségűek számára tehát az önkéntesség fontos eszköz lehet a közösségi kapcsolódás és identitás kialakítására, hiszen a tevékenységek révén közösségi elismerést és társadalmi megbecsülést nyerhetnek, ami elengedhetetlen lehet azok

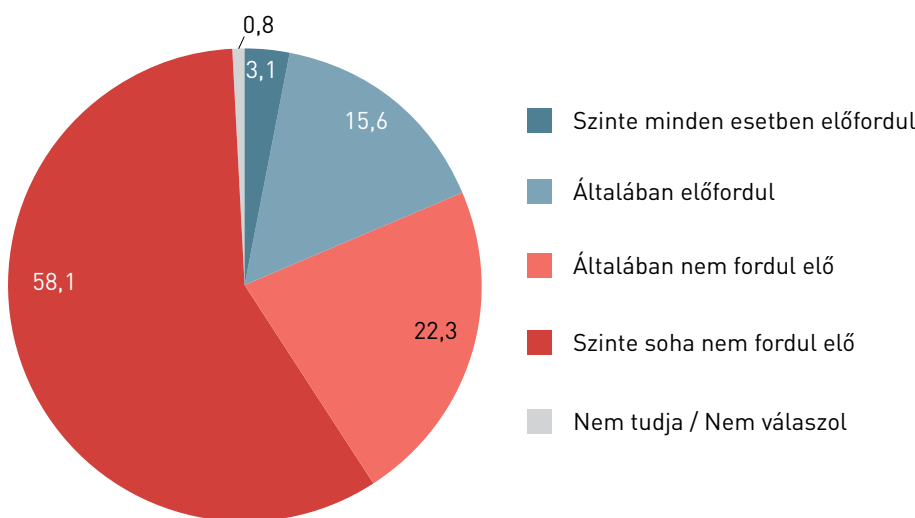
számára, akik nem rendelkeznek magasabb végzettséggel, és ebből fakadóan kevésbé hozzáférhető számukra a szakmai elismerés. Az önkéntesség hozzájárulhat az önértékelésük növeléséhez, míg a felsőfokú oklevéllel rendelkezőknek csupán 16,8 százalékára igaz ez.

Ezenkívül a magukat vallásosnak tekintő személyek is hajlamosabbak megemlíteni önkéntességüket ilyen esetben, ami arra utal, hogy a vallási közösségekben az önkéntesség erősebb identitásképző elemként jelenhet meg, hiszen az önkéntes tevékenységek hozzájárulnak a közösségi kapcsolatok erősítéséhez és a közös értékek gyakorlásához, ami növelheti a közös tevékenység adta identitás jelentőségét.

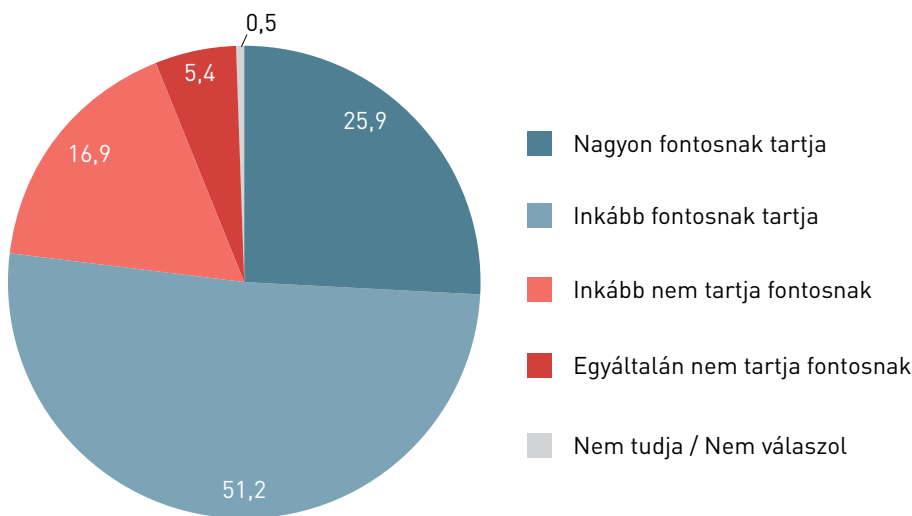
A korábbi megállapítások árnyalása érdekében feltettük azt a kérdést is, hogy az önkéntesek mennyire tartják életük fontos részének az önkéntességet. Láttuk, hogy 18,7 százalékuk többé-kevésbé önjellemzésében is kiemeli életének ezt az aspektusát, mellettük azonban az önkéntesek 77,1 százaléka tartotta élete fontos alkotóelemének e tevékenységet, negyedük különösen is fontosnak. A válaszadó önkéntesek 22,3 százaléka azonban nem tartotta meghatározó jelentőségűnek az önkéntességet saját életében, és csupán 5,6 százalék helyezkedett el a szélső válaszkategóriában, tehát számukra ez egyáltalán nem fontos.

A demográfiai változók mentén a nők nagyobb valószínűséggel tartották fontosnak ezt a területet életükben. Mellettük a 60 év feletti válaszadók körében bírt az önkéntesség kiemelt jelentőséggel, ami arra mutat, hogy az identitás a különböző életciklusok során változik. Az idősebb korosztályoknál elképzelhetően nagyobb hangsúlyt kapnak az önkéntes tevékenységek, tekintve, hogy ezek további értelmet és célt adnak az aktív életvitelnek, megerősítve társadalmi kapcsolataikat és fenntartva aktív szerepüket a közösségben. Végül – a korról némileg összefüggésben – ismét inkább a vallásos személyek azok, akik nagyobb arányban nyilatkoztak hasonlóképpen.

20. ábra | Ha mesél önmagáról másoknak, vagy bemutatkozik, helyet kap ebben az, hogy Ön önkénteskedik? (aktív vagy valaha volt önkéntes, %)

21. ábra | Mennyire tartja élete fontos részének az önkénteskedést? (aktív önkéntes vagy volt valaha önkéntes, %)

Jövőre vonatkozó tervek

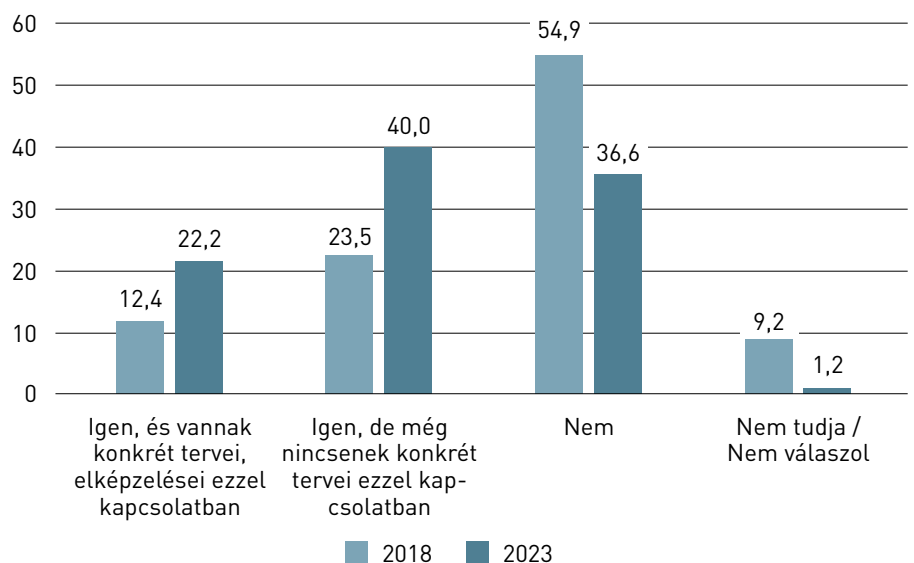
Az önkéntesség jövőbeni tervezése fontos indikátora annak, hogy a lakosság milyen mértékben hajlandó részt venni önkéntes tevékenységekben. Bár ezek a tervek nem garantálják a tényleges részvételt, jól jelzik a hajlandóságot. Az öt évvel korábbi kutatás eredményei szerint a teljes felnőtt lakosság több mint fele (54,9 százalék) nem tervezett önkéntes tevékenységet folytatni. 2023-ra pozitív változás figyelhető meg, mivel már kevesebb mint 40 százalék nyilatkozott úgy, hogy nem akar a jövőben önkéntességet végezni. Ezzel párhuzamosan viszont 2023-ra az önkéntes tevékenységet konkrétan tervezők aránya 22,2 százalékra nőtt. Ezek a válaszadók határozott elkép-

zelésekkel rendelkeznek arról, hogyan kívánnak önkénteskedni, akár egy adott szervezetet vagy te-

vékenységi területet is kiválasztva. Ez az arány növekedést jelent az előző hullámhoz képest, ami arra utal, hogy az emberek egyre tudatosabban keresik az önkéntes lehetőségeket, és nagyobb hajlandóságot mutatnak a tényleges részvételre. Az önkéntesség iránt érdeklődő, de konkrét tervekkel még nem rendelkező személyek 2023-ban 40 százalékot tettek ki, arányuk az öt évvel korábbi válaszokhoz képest 16,5 százalékpontos növekedést mutatott.

Az aktív önkéntesek fele tervezi, hogy a jövőben is folytatja megkezdett tevékenységét. A felvétel azonban nem ad választ arra, legfeljebb valószínűsíteni tudjuk, hogy egy részük vélhetően korábbi önkéntes tapasztalataira támaszkodik és marad annál a szerve-

22. ábra | Tervezi-e, hogy a jövőben önkéntes tevékenységet végez? (%)

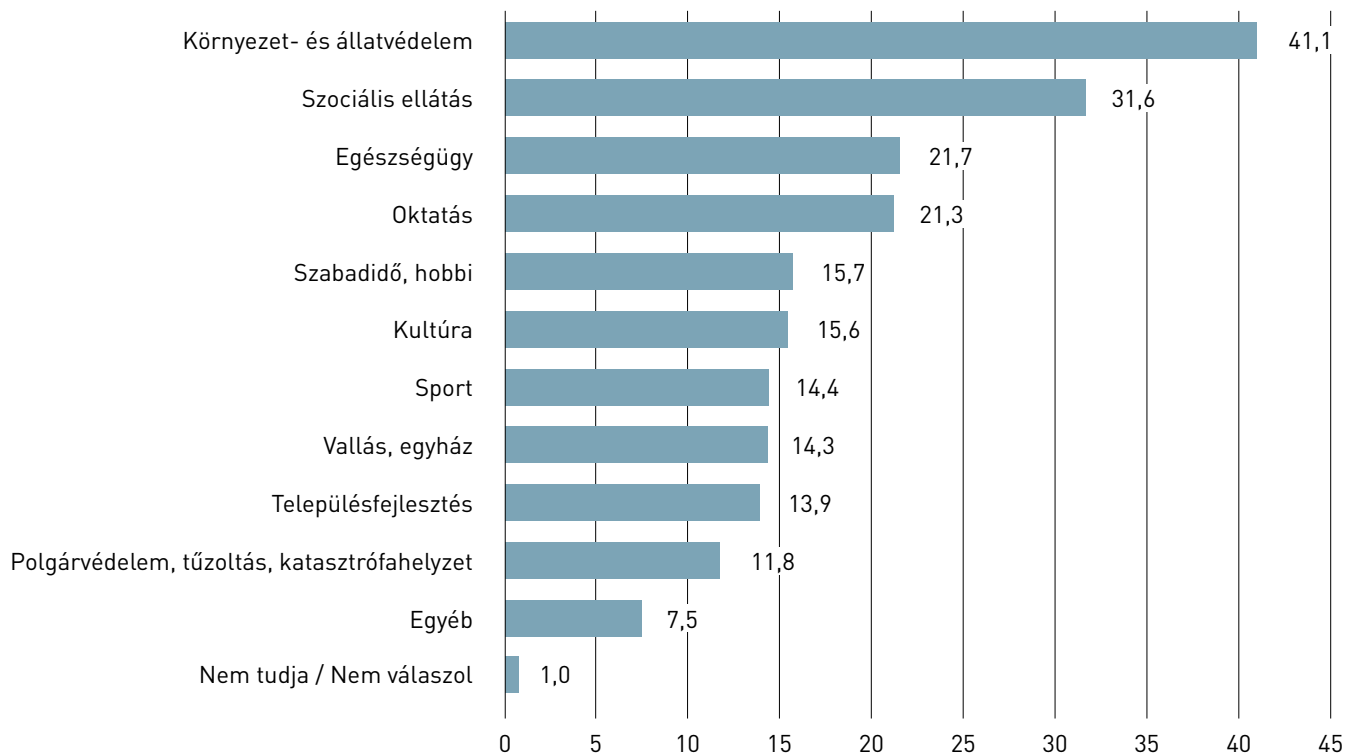

zetnél/tevékenységnél, ahol az elmúlt időszakban tevékenykedett. Ezzel szemben lényeges, hogy az önkéntes tapasztalattal egyáltalán nem rendelkezők csupán 3,9 százaléka fogalmaz meg konkrét tervet a jövőre nézve, ugyanakkor bő negyedük hajlik arra, hogy idővel az önkéntesek sorába álljon, tehát a kiaknázatlan potenciál továbbra is jelentős a társadalomban.

A magasabb iskolai végzettségűek erre a kérdésre is nagyobb arányban válaszoltak igennel.

23. ábra | Milyen területen vagy területeken végezne szívesen önkéntes tevékenységet a jövőben? (aki tervez a jövőben önkéntességet, %) ¹³

Azon válaszadók körében, akik az előző kérdésben kifejezték szándékukat valamilyen formában a jövőbeli önkéntességre, részletesen feltártuk, milyen területeken végeznék szívesen tevékenységüket. A legnépszerűbb a környezet- és állatvédelem, amelyre a megkérdezettek 41,1 százaléka mutatott nyitottságot. Ezt követi a szociális ellátás, amely már hagyományosan jelentős területnek számít 31,6 százalékos említettségével. Az oktatás és az egészségügy szinte holtversenyben a harmadik és negyedik helyen szerepel, 21,3 és 21,7 százalékos arányban.

A demográfiai változókat figyelembe véve a nők ismét nagyobb

hajlandóságot mutatnak a szociális ellátásban, illetve a környezet- és állatvédelem területén végzett aktivitásra. Utóbbit különösen a 18–39 évesek választanák nagyobb arányban, amely terület egyes hazai képviselői az utóbbi időszakban kiemelten is igyekeztek megszólítani a fiatalabb generációkat. Mindazonáltal az eredmény a fiatalabbak körében utalhat a növekvő ökológiai tudatosság és a jövő iránti felelősségérzet fokozódására is. Az egészségügyi önkéntesség, összhangban a hagyományos nemi szerepekkel, szintén a nőkhöz áll közelebb, míg a szabadidős vagy hobbihoz köthető önkéntes tevékenységeket jellemzően ismét

csak a fiatalabb korosztály, különösen a 18–29 évesek végeznék szívesebben. Az oktatás felé viszont inkább az 50 évnél idősebb, illetve felsőfokú végzettségű nők húznak nagyobb arányban.

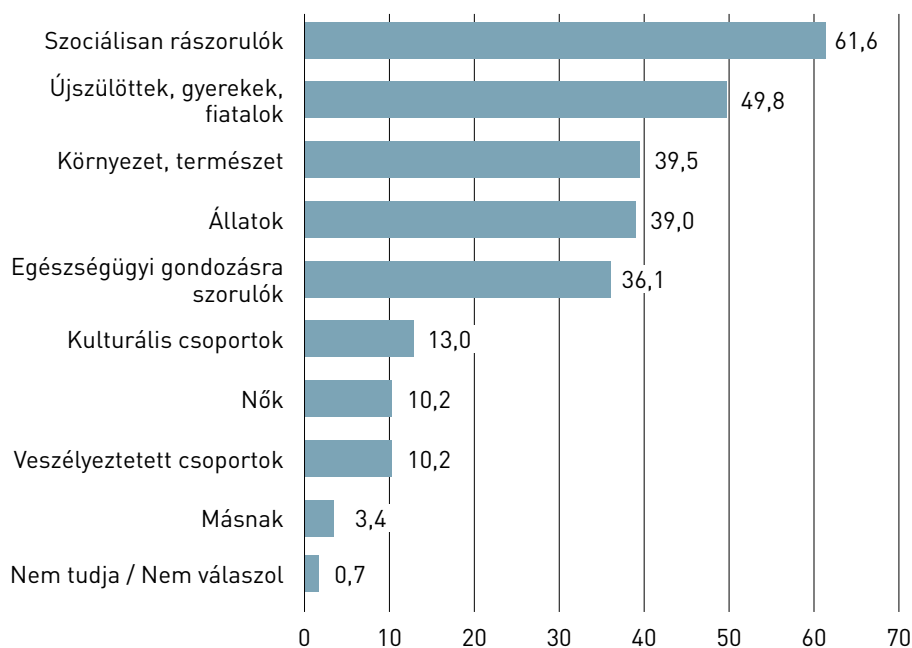
A lehetséges önkéntes tevékenységek vizsgálata után az önkéntesség célcsoportjai felől is megközelítettük a tervezett jövőbeli tevékenységet. A válaszadók közel kétharmada nyilatkozott úgy, hogy elsősorban a szociálisan rászorulókat támogatná önkéntes alapon. Az újszülötteken, gyerekeken vagy fiatalokon a megkérdezettek közel fele segítene szívesen.

A környezet- és természetvédelem szintén előkelő helyet foglal

13 Mivel a kérdésre többféle választ is megjelölhettek a megkérdezettek, ezért a válaszok összesített aránya 100-nál több lehet.

24. ábra | Kinek vagy minek segítene az alábbiak közül? (aki tervez a jövőben önkéntességet, %)¹⁴

¹⁴ Mivel a kérdésre többféle választ is megjelölhettek a megkérdezettek, ezért a válaszok összesített aránya 100-nál több lehet.

el, majdnem 40 százalékos említettséggel, míg az állatok támogatása 39 százalékkal szerepel. Ezt követi az egészségügyi gondozásra szorulóknak támogatása, amelyet egyharmaduk említett. A jelentős említettséggel önkéntességi célcsoportok nagyrészt lefedik az önkéntesség korábbi kérdése során felsorolt négy legnépszerűbb területet: a környezet- és állatvédelmet, a szociális ellátást, az egészségügyet és az oktatást.

A szociálisan rászorulóknak, mint például az időseknek vagy szegényeknek, szignifikánsan nagyobb arányban kívánnak segíteni a nők, az 50 évnél idősebbek, az alacsonyabb iskolai végzettségűek és a községekben élők. Az egészségügyi gondozásra szorulókat (betegeket, fogyatékossgal élőket) szintén a nők és az alacsonyabb végzettségű személyek jelölték meg nagyobb arányban. A környezetvédelem területén az érettségizettek vagy diplomások, a Budapesten és egyéb városokban élők segítenének nagyobb arányban. Az állatok érdekében a nők mellett a 18 és 39 év közötti korosztály tagjai lépnének fel szignifikánsan magasabb számarányban. A kulturális csoportok támogatásában viszont inkább a férfiak, a felsőfokú végzettségűek és a magukat vallásosnak mondók segítenének, a felsorolt lehetőségek közül.

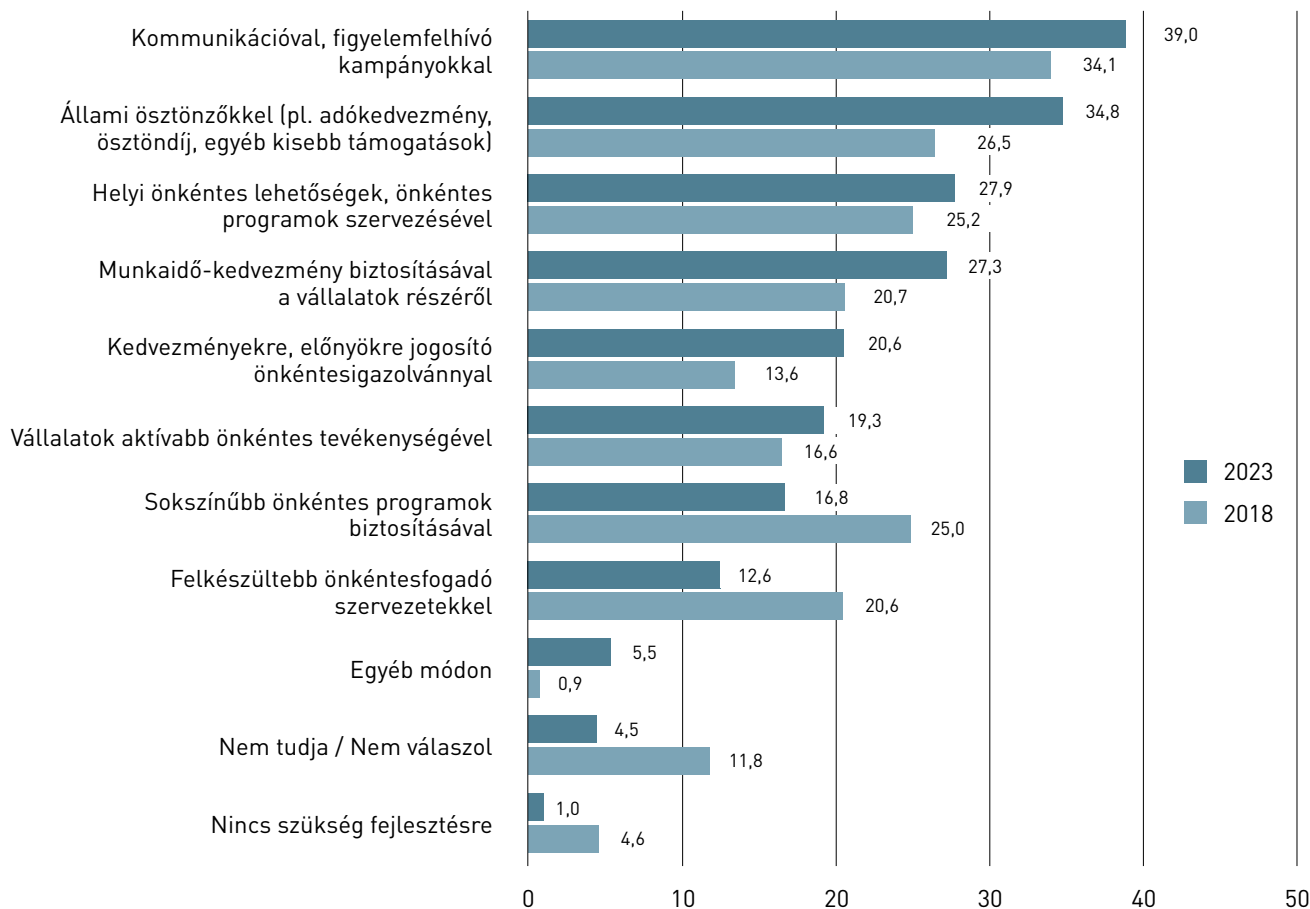
AZ ÖNKÉNTESSÉG FEJLESZTÉSE

Az önkéntesség fejlesztése számos formában megvalósulhat, és kutatásunk célja volt annak feltárása is, hogy a magyar felnőtt lakosság mely módszereket látná hatékonynak a hazai önkéntesség előmozdítására. A válaszadók többsége az előző hullám során, de a jelenlegi vizsgálatban is a kommunikációs csatornák haté-

kony használatának fontosságát hangsúlyozta. Az állami ösztönzők bevezetését, mint például adókedvezmények, ösztöndíjak és egyéb támogatások alkalmazását öt évvel ezelőtt a megkérdezettek negyede támogatta, míg 2023-ban már a magyarok harmada vélte ezt jó ötletnek az önkéntesség fejlesztése érdekében – még úgy is, hogy

itt már megkérdőjelezhető volna a tevékenység minden értelemben vett „önkéntes” jellege. Érdekes, hogy ezzel szemben – a 2018-as adatokhoz képest – 2023-ban már kevesebben támogatták a sokszínűbb önkéntes programok biztosítását vagy az önkéntesfogadó szervezetek fejlesztését. A gazdasági körülmények válto-

25. ábra | Ön szerint hogyan lehetne fejleszteni a hazai önkéntességet? (%)¹⁵

15 Mivel a kérdésre többféle választ is megjelölhettek a megkérdezettek, ezért a válaszok összesített aránya 100-nál több lehet.

zása ebben a kérdésben vélhetően befolyásolja a válaszadást, azaz feltehetően nem a programok diverzifikálásának és a szervezetek fejlesztésének csökken a támogatottsága, hanem a felmerülő válaszopciók közül a közvélemény immár inkább a közvetlenebb, anyagi jellegű előnyökre összpontosítana. Az anyagi kedvezmények bevezetése, bár eltolhatja az önkéntesség motivációját a belső, altruista indíttatásról a külső, anyagi előnyök irányába, a közösségi előnyök és a társadalmi hasznosság szempontjából (csakúgy, mint az iskolai közösségi szolgálá-

lat esetében, ami az önkéntesség egyfajta előszobájának is tekinthető) még mindig gyakorolhat pozitív hatást a későbbi önkéntességre, illetve magára a tevékenységgel így vagy úgy, de mindenképp megsegített célcsoportra vagy közösségi ügyre.

Az egyes tényezők melletti döntést megvizsgáltuk az önkéntes és nem önkéntes populáció szétválasztásával is. Szignifikáns eltérést mindössze két esetben figyelhetünk meg, vagyis az önkéntes tapasztalattal rendelkezők valamivel nagyobb arányban támogatnák a helyi önkéntes le-

hetőségek gyarapodását, ugyanakkor a kedvezményekre jogosító önkéntesigazolványnak is valamivel nagyobb arányban örülnének.

Jól rámutat az előbbiekre, hogy az anyagi ösztönzők bevezetését szignifikánsan nagyobb arányban támogatnák a fiatalabb korosztályok, de érdekes módon a magukat vallástalannak tartók is. Az önkéntesség kommunikációval és figyelemfelhívó kampányokkal történő fejlesztését pedig inkább az érettségizettek, a diplomások, valamint az anyagi jólétben élők látnák célravezetőnek.

AZ ÖNKÉNTESSÉGTŐL VALÓ TÁVOLMARADÁS OKAI

Azoktól a személyektől, akik a kérdőív kitöltése során jelezték, nem végeznek önkéntes tevékenységet, megkérdeztük ennek okait is. Mivel a 2018-as és a 2023-as kérdőívek válaszlehetőségei három új felmerülő szempont miatt eltértek, a kapott válaszarányok is szükségszerűen több opció között szóródhattak, így az adatokban bekövetkező eltéréseknek nem csak trendváltozásbeli, hanem módszertani oka is van. Ennek ellenére a többségében közös vá-

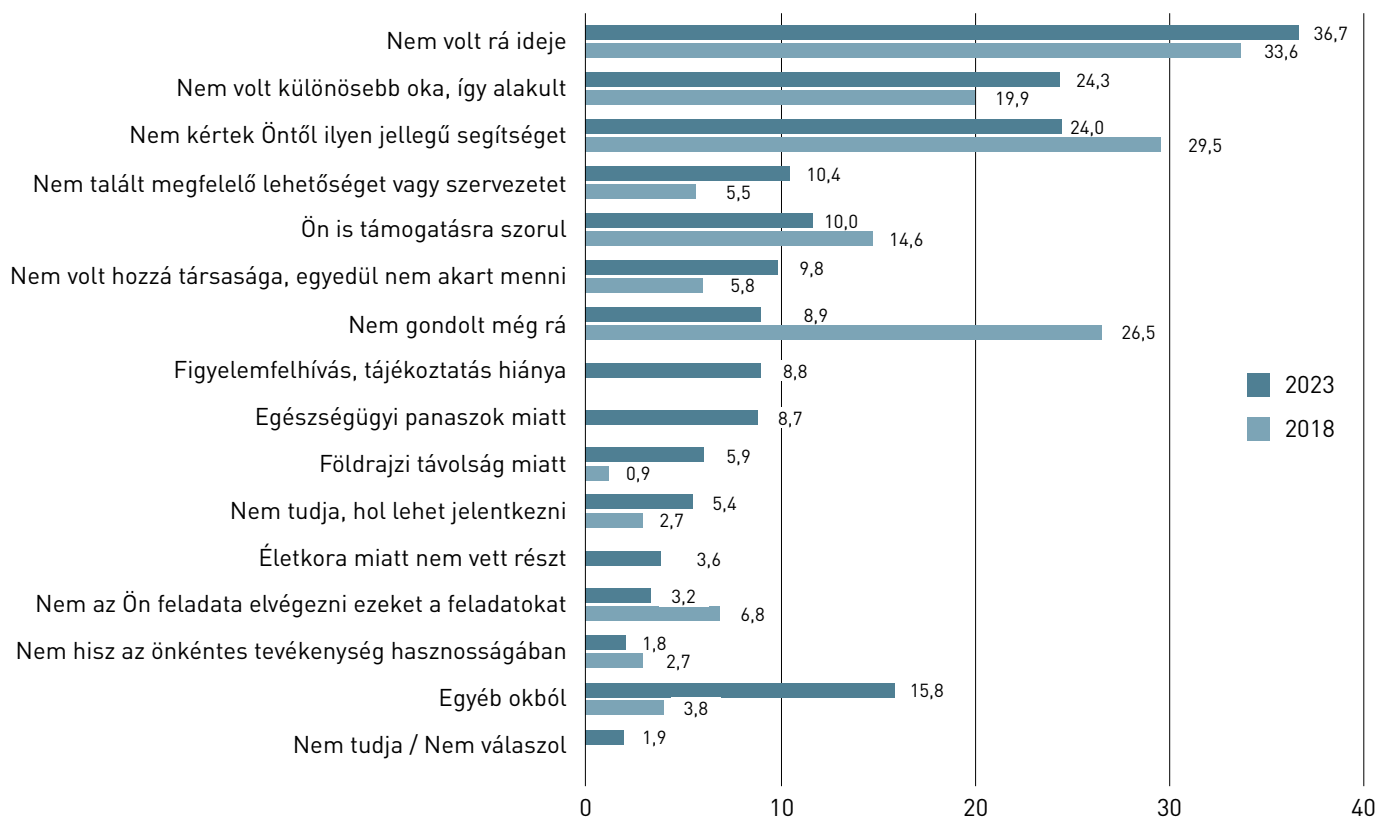
lasz kategóriákkal operáló kérdéseket a könnyebb áttekinthetőség érdekében egyben mutatjuk be.

2018-ban az önkénteskedés elkerülésének leggyakoribb oka az időhiány kifejezése volt. Ez 2023-ra a több válaszlehetőség megjelenése ellenére is tovább növekedett. Az indokok közül második helyre lényegében a „nem tudom” opciónak is beillő, bizonytalan válaszkategória került, amikor a válaszadók nem tudják meghatározni azt az okot, amiért

távol maradnak ettől a tevékenységtől, csupán „így alakult”. Kifejezetten jelzésértékű azonban, hogy továbbra is dobogós helyen szerepelt a személyes megszólítás hiányából adódó távolmaradás. A közösségi kapcsolatokra épülő személyes meghívás – mint kvalitatív technikára épülő adatfelvételeink és az önkéntességre való indíttatás alpontunkban a vonatkozó kérdőív kérdés is rámutatott – jelentősen erősíti az elköteleződést. A közvetlen meghívás talán a leg-

26. ábra | Miért nem végzett önkéntes tevékenységet az elmúlt egy évben? (jelenleg nem aktív önkéntes, %)¹⁶

egyértelműbb faktorként növeli a részvétel valószínűségét. Továbbá a proszociális viselkedés, akár az önkéntesség, gyakran társadalmi normákhoz kapcsolódik. Sok esetben az emberek azonban azért maradnak távol az önkéntességtől, mert nem rendelkeznek elegendő információval a lehetőségekről. A személyes megszólítás viszont közvetlen módon juttatja el az információkat az egyénekhez,

növelve ezzel egyfelől a részvételi lehetőségek tudatosítását, másfelől a tevékenység iránti bizalom és biztonság érzetét, hisz vélhetően többen nagyobb valószínűséggel vesznek részt olyan munkában, amelyről megbízható forrásból értesülnek.

Az ezt követő opciók választottsága jelentősebben elmarad az első háromtól, de fontos megállapítások vehetők ki ezek összes-

ségéből is. Egyfelől az előbbieket erősíti, hogy 9,8 százalék nem szeretett volna egyedül részt venni, így társaság hiányában ez elmaradt számára. További tizedük a lehetőségek vagy fogadó szervezetek hiányára hivatkozott. Végül az előbbiekhöz kapcsolódóan kiemelendő még, hogy 8,8 százalékuk úgy érzi, nincs elegendő tájékoztatás a lehetőségekről.

16 Mivel a kérdésre többféle választ is megjelölhettek a megkérdezettek, ezért a válaszok összesített aránya 100-nál több lehet.

AZ ISKOLAI KÖZÖSSÉGI SZOLGÁLAT TÁRSADALMI MEGÍTÉLÉSE

Az önkéntesség elsajátításának kezdeti állomásaként értelmezhető az iskolai közösségi szolgálat intézménye a középiskolás korosztály körében, mindazonáltal az önkéntes tevékenységbe történő későbbi involváció hatékonyságáról megosztottak a vélemények. Ennélfogva a kérdőív vizsgálat keretein belül az iskolai közösségi szolgálat megítélését négyfokú skálán mértük fel. A 2018-as adatokhoz viszonyítva növekedést mutatott azon válaszadók aránya, akik az IKSZ bevezetését támogatták, hiszen a 2023-ban a megkérdezettek háromnegyede helyeselte ezt, ebből 50,7 százalék pedig teljes mértékben egyetértett vele.

A legnagyobb egyetértést a 40–59 éves korosztály mutatta, ugyanakkor őket nem érinti a teljesítés, míg a 30 év alatti fiatalokat jellemezte a „legnagyobb arányú”, 26,5 százalékos egyet nem értés, ám közel háromnegyedük így is egyetértően nyilatkozott. Továbbá nagyobb fokú egyetértés mutatkozott a jó anyagi helyzetben lévők és a vallásos személyek körében is.

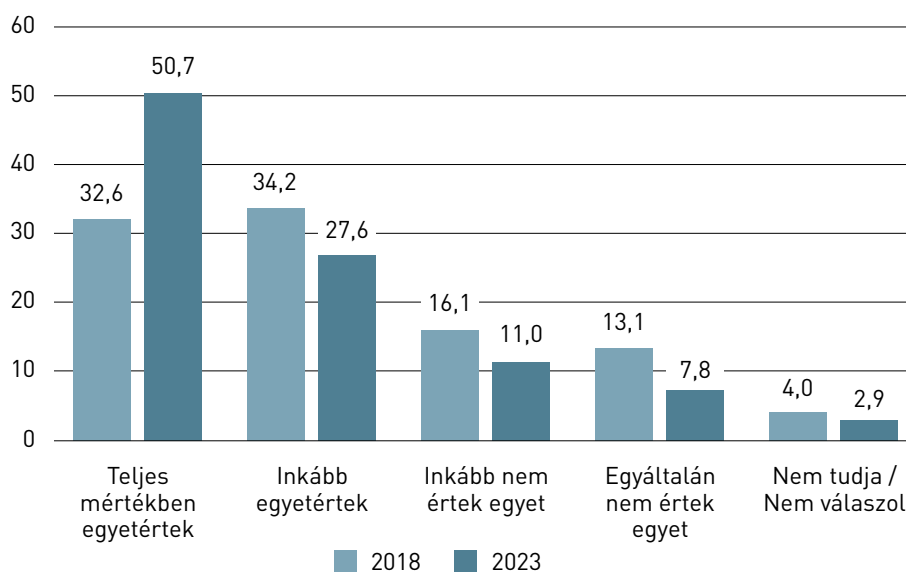
Az önkéntes tevékenységek begyakorlásának folyamatában kiemelkedő szerepet tölt be az iskolai közösségi szolgálat intézménye a fiatalabb generációknál, ugyanakkor az önkéntesség későbbi fázisaiba történő sikeres átmenet elősegítésének mértéke körüli vélemények diverzitást mutatnak. A kutatás során a 30 év alatti vá-

laszadói kört mint az iskolai közösségi szolgálat potenciális érintettjeit kérdeztük meg arról, hogy részt vettek-e ilyen tevékenységben. Ezen almintán 61,2 százaléka már teljesítette az IKSZ-t a kérdőív felmérést megelőzően, elenyésző hányaduk, 1,9 százalék a kérdőív kitöltésének időpontjában volt benne annak folyamatában. Bő hatodukra még nem vonatkozott ez a követelmény, végül 8,6 százaléknak pedig úgy sikerült érettségét tennie, hogy mentesült a szolgálat teljesítése alól vagy valamilyen módon megkerülte azt. A megkérdezettek körülbelül tizede vagy nem érettségizett (még), vagy egyéb okot jelölt meg, amiért nem vett részt ilyen tevékenységben.

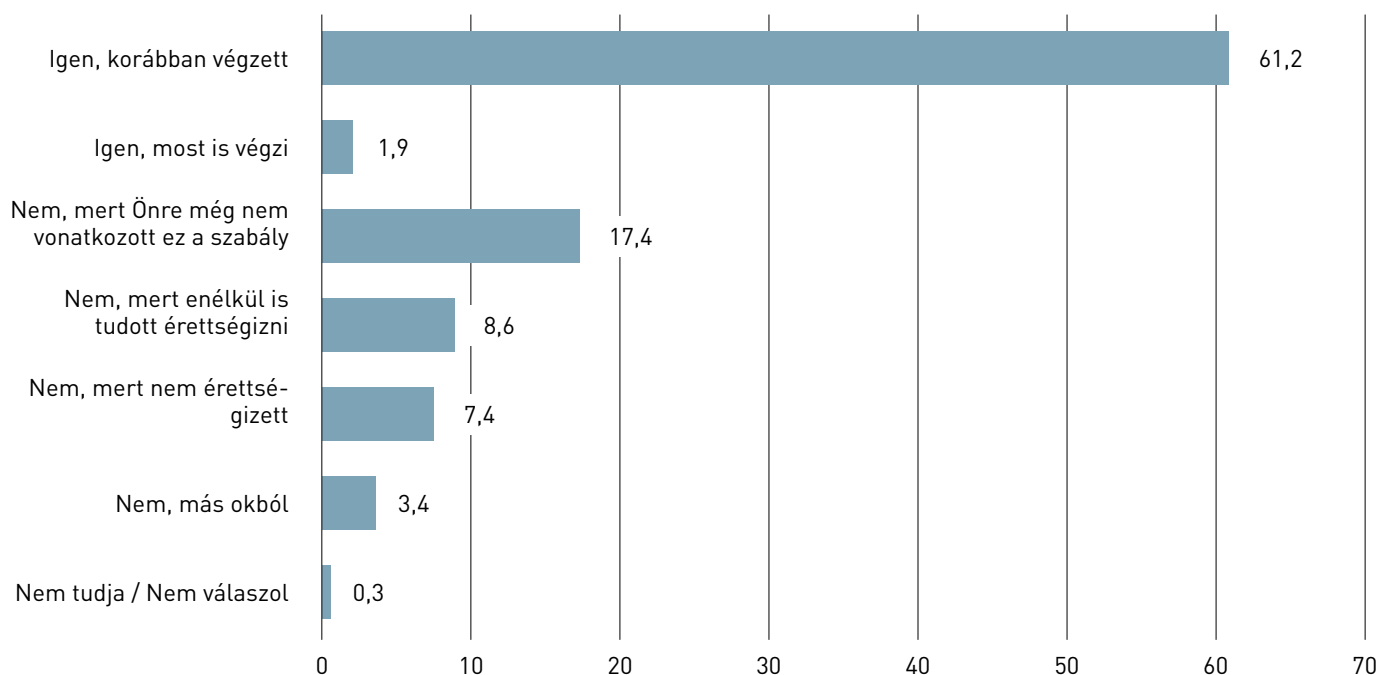
Az iskolai közösségi szolgálatban részt vevők tapasztalatai mellett kíváncsiak voltunk arra is, hogy a magyar felnőtt lakosság összességében mennyire gondolja hatékonynak a fiatalok életében az IKSZ-t mint a későbbi önkéntes tevékenységbe való bevonódás segítségének módját. A válaszadók közel egynegyede határozottan kiállt emellett, míg az ellenoldal 9,5 százalékot tett ki.

A legpozitívabban az 50–59 éves korosztály tagjai viszonyultak az iskolai közösségi szolgálat önkéntességre gyakorolt hatásához, ezzel szemben a 18–29 évesek valamivel nagyobb arányban tulajdonítottak visszatartó erőt e tevékenységnek, de 54,4 százalé-

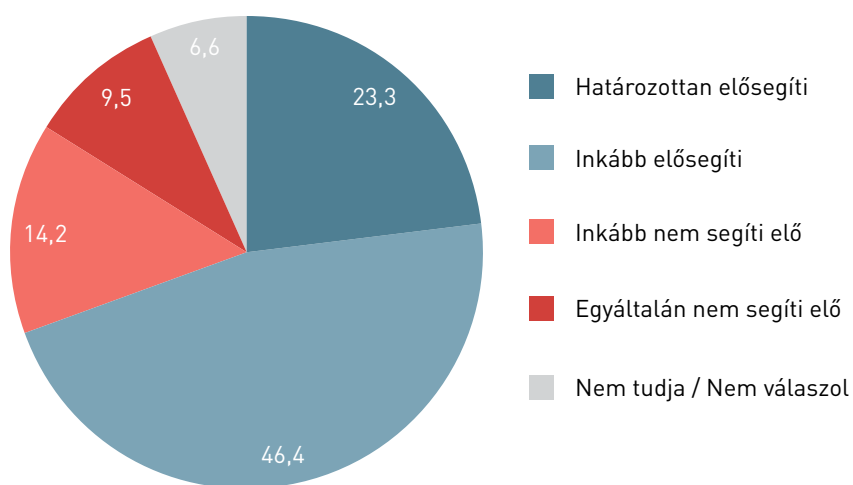
27. ábra | Mennyire ért egyet az iskolai közösségi szolgálat bevezetésével? (%)

28. ábra | Végzett Ön iskolai közösségi szolgálatot annak 2016-os bevezetése óta? (30 évnél fiatalabb, %)

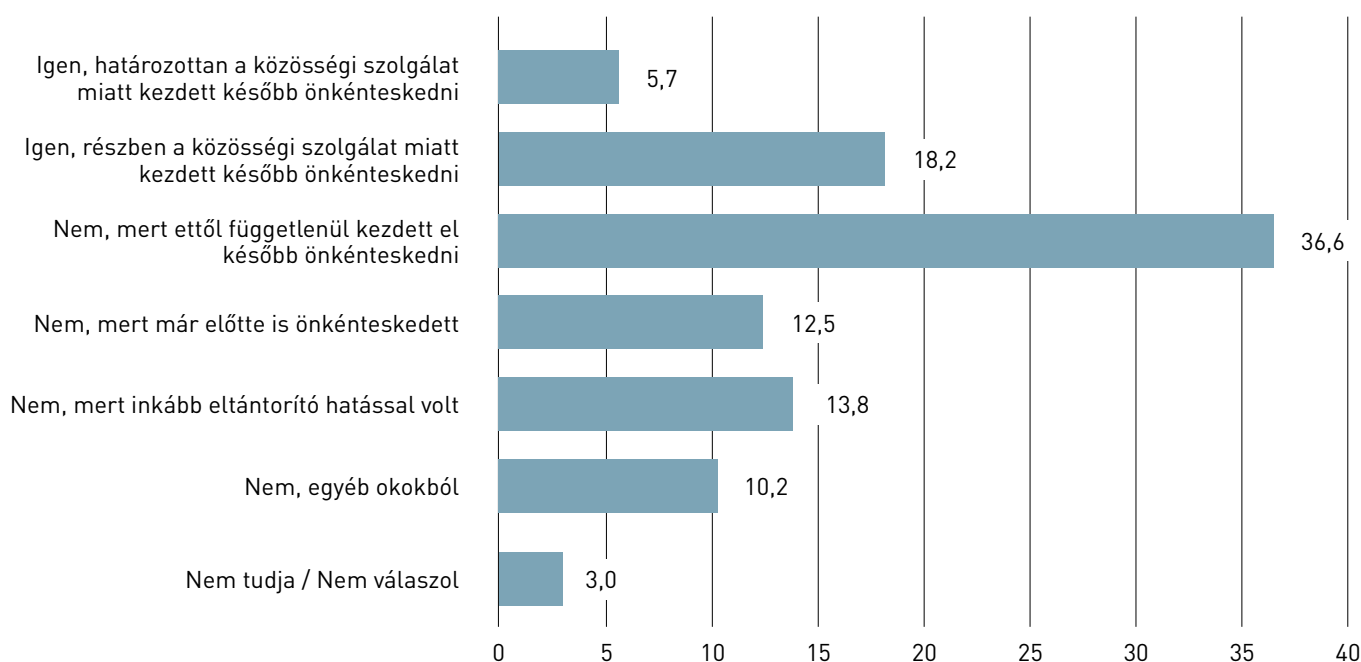
29. ábra | Mit gondol, az iskolai közösségi szolgálat mennyire segíti elő a fiataloknál a későbbi önkéntes tevékenységbe való bevonódást? (%)

kuk így is inkább valamely pozitív válaszopciót jelölte meg.

Hogy a későbbi önkéntesség összefüggésben áll-e a középiskolai tanulmányok alatt végzett iskolai közösségi szolgálattal, jól kivehető abból, hogy az érintetti almintába tartozók (222 fő a teljes mintában) hogyan nyilatkoztak erről a kérdésről. A szolgálatban részt vevők többsége csak részleges összefüggést látott saját önkéntes tevékenységének megkezdése és az iskolai közösségi szolgálat között. Viszont mindenképp a program egyfajta sikerét mutatja, hogy az almintá 23,9 százalékára inkább vagy teljes

30. ábra | Önnél szerepet játszott az iskolai közösségi szolgálat a későbbi önkénteskedésben? (aki végzett iskolai közösségi szolgálatot, %)

mértékben igaz, hogy a közösségi szolgálat játszott szerepet a későbbi önkéntes tevékenység megkezdésében, ami némi magyarázattal szolgálhat arra, miért nőtt az aktív önkéntesek és miért nőtt jelentősen a korábban mint egy éve önkéntességet végzők hányada. Az alminta valamivel több mint

harmada viszont úgy nyilatkozott, hogy IKSZ-től függetlenül kapcsolódott be később valamilyen önkéntes feladatba, itt viszont nem ismerjük a látens hatás erejét. További nyolcaduk már a szolgálat előtt is végzett önkéntes munkát, ilyen értelemben esetükben legfeljebb az IKSZ megtartó ere-

jéről beszélhetünk. Kiemelendő és fontos látnunk, hogy mellettük 13,8 százalék a program ellentétes hatásáról számolt be, mondván, az iskolai közösségi szolgálat inkább eltántorította az önkéntes szerepvállalástól. Ennek folyamatos vizsgálata még szükségszerű a továbbiakban.

ADOMÁNYOZÁS

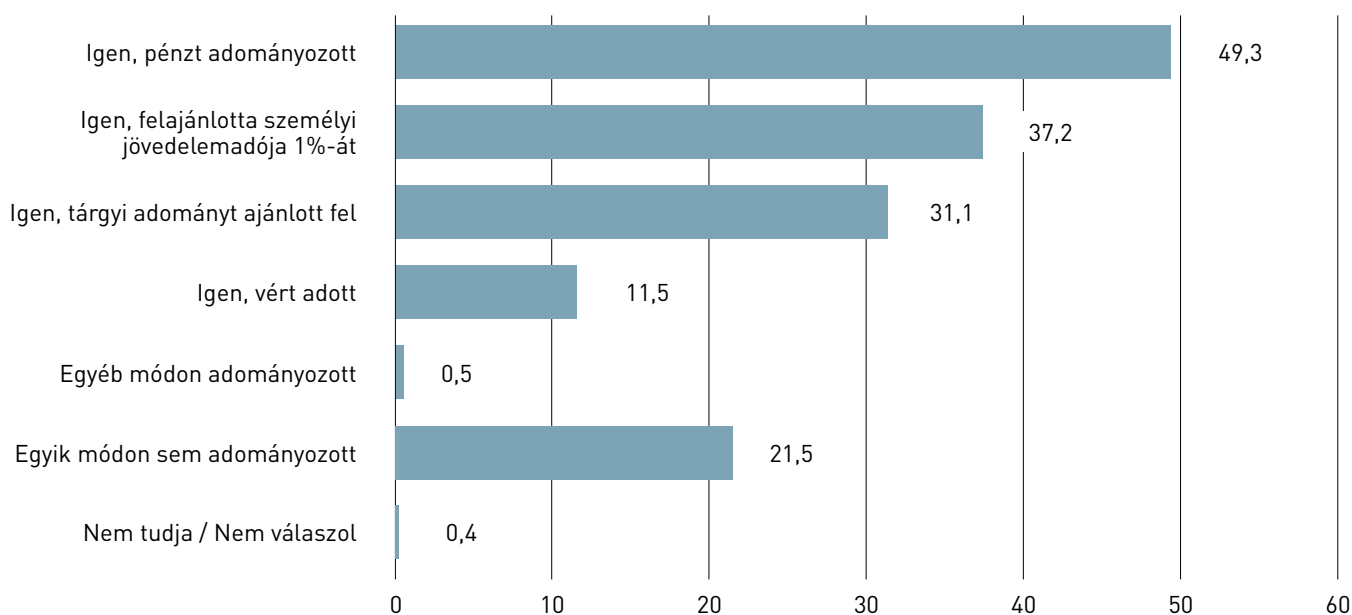
Végül a filantróp tevékenységek köréből az adományozás megjelenését tárja elénk felmérésünk utolsó blokkja. Az adatfelvételt megelőző évben a válaszadók közelítőleg fele nyújtott pénzbeli adományt; 37,2 százalékuk a személyi jövedelemadójának egy százalékát ajánlta fel, míg 31,1 százalékuk tárgyi természetű adománnyal járult hozzá valamely szervezet vagy intézmény működéséhez, esetleg egy másik magánszemély vagy háztartás jólétéhez. Mellettük a megkérdezettek egytizede vérdonorként (is) gyakorolta a jótékony-

kodást,¹⁷ ugyanakkor 21,5 százalék egyik itt felsorolt módozatban sem vett részt.

A felvételt megelőző egy évet vizsgálva a férfi válaszadókra, a 30–49 éves korosztályra, kiugró mértékben a diplomával rendelkezőkre, mellettük a fővárosban élőkre, illetve értelemszerűen a jobb szubjektív anyagi helyzetben lévőkre volt inkább jellemző az szája 1 százalék felajánlása valamely szervezet, intézmény vagy egyház javára. A pénzbeli adományozást rajtuk kívül a diplomások és a budapestiek, a vallásos személyek,

illetve a jobb anyagi körülmények között élők jelölték meg nagyobb arányban. A tárgyi adományozás a nők és a felsőfokú végzettségűek körében magasabb az átlagnál. Végül szignifikánsan gyakrabban adnak vért a férfiak, a legfiatalabb korcsoport, az érettségizettek vagy magasabb képzettségűek és a magasabb életszínvonalon élők. Mellettük minden esetben igaz az is, hogy az önkéntestapasztalattal rendelkező válaszadók között szignifikánsan magasabb az adakozók és jótékonykodók aránya.

31. ábra | Jótékonykodott, adományozott-e Ön az elmúlt egy év során (nem saját rokona, közeli barátja számára)? (%)¹⁸

¹⁷ Ez az arány eltér a definíciós lehatárolásoknál bemutatottól, tekintve, hogy itt a teljes lakosságot, ott viszont az önkéntestapasztalattal rendelkezőket kérdeztük arról, mely tevékenységüket értik önkéntesség alatt.

¹⁸ Mivel a kérdésre több válasz is adható, ezért a válaszok összesített aránya eltérhet a 100 százaléktól.

MÓDSZERTANI HÁTTÉR

Kérdőív

Az Önkéntesség Magyarországon 2023 kutatás kvantitatív (kérdőíves) módszereken alapuló fázisát a felnőtt, 18 évesnél idősebb magyar lakosság körében, országosan reprezentatív, 2000 fős mintán vettük fel. A mintavételi hiba mértéke 2,2 százalék. A húszperces kérdőívet személyesen, a „véletlen séta” módszertanára építve kérdezték le kérdezőbiztosaink 2023. november 1. és 10. között. A minta az ország felnőtt népességét korcsoport, nem, legmagasabb befejezett iskolai végzettség és településtípus szerint reprezentálja. A mintavételtől fakadó hibákat iteratív súlyozás segítségével korrigáltuk.

Az adatfelvételhez használt 31 önkéntességre vonatkozó és 12 szociodemográfiai helyzetet felmérő kérdés a kutatás első, 2013-

as és második, 2018-as ütemén alapul. Az összehasonlíthatóság érdekében számos kérdést megtartottunk, másokat a tendenciák adta szükség szerint aktualizáltunk, de újak is szerepeltek a felmérésben. A kérdőív tematikája a következő területeket öleli fel: az önkéntességről kialakult lakossági attitűdök; az önkéntes tevékenység fogalmának ismertsége; a hazai önkéntes tevékenységek legfontosabb jellemzői (gyakoriság, indíttatás, önkéntesidentitás, formális és informális jelleg, virtuális önkéntesség, munkahelyi önkéntesség, a koronavírus hatása, jövőbeli tervek, elvárt fejlesztési irányok), az önkéntesség elutasításának okai; jótékonykodási és adományozási szokások; az iskolai közösségi szolgálatról kialakult attitűdök, a program ismertsége,

megítélése, hatásának lakossági lecsapódása.

Interjúk és fókuszcsoportok

Kutatásunk 2023-as kvalitatív lába tíz darab önkéntes- és IKSZ-fogadó szervezeti interjúból és nyolc darab fókuszcsoportból állt; hatot önkéntesek, illetve kettőt IKSZ-t végzők és végzettek körében vettünk fel. Jelen tanulmányunk megírása mellé pedig négy önkéntes-kutatóval további interjúkat is készítettünk, amelyek során az önkéntesség hazai helyzetét, definíciós problémáit, az iskolai közösségi szolgálat eredményeit, illetve a Nemzeti Önkéntes Stratégia céljainak teljesülését értékeltettük.

Kutatásunk kvalitatív adatait később megjelenő tanulmánykötetünkben ismertetjük.

